

وفا

وفا نائن شامي

روشنی

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره: ميراثي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488

◦ شاعري

وفا

مونکي دنيا وفا ٿي سڏي
معجزو تنهنجي پيار جو آهي

وفا

چونډ غزل

وفا ناٿن شاهي

روشنی پبلیکیشن
کنڊیارو
2003ع

ڪتاب جو نالو: وفا
شاعر: وفا نائن شاهي
ڇاپو پهريون: © روشني 2003 ع
ڪمپوزنگ: حبيب قادر قريشي
روشني ڪمپوزرس، حيدرآباد.
ڇپيندڙ: فائين ڪميونيڪيشن، حيدرآباد.
ڇپرائيندڙ: روشني پبليڪيشن، ڪنڊيارو، سنڌ

WAFAA

Poet: Wafa Nathanshahi

Composed by: Habib Qadir Qureshi.

Roshni Composers, Hyderabad

Printed by: Fine Communication, Hyderabad, Sindh.

Published by: Roshni Publication, Kandiaro

First Edition © Roshni 2003

اسٽاڪسٽ

شاهه لطيف ڪتاب گهر - حيدرآباد
سچل بک سينئر، ربي چيمبر، حيدرآباد
سنڌ بک ڪلب، لائين پار، نوابشاهه
ڪالياواڙ اسٽور - اردو بازار، ڪراچي
رايڊل ڪتاب گهر - لاڙڪاڻو
رهبر بک اڪيڊمي، رابع سينئر - لاڙڪاڻو
نئون ٺاپو ڪتاب گهر، لاڙڪاڻو
نیشنل بک ڊپو، بندر روڊ، لاڙڪاڻو
عزيز ڪتاب گهر - بئراج روڊ، سکر
ڪتاب مرڪز - فيريئر روڊ، سکر
يونائيٽيڊ بک ايٽم - مهران مرڪز، سکر
نیشنل بک اسٽال، پنج گلو چوڪ، خيرپور ميرس
مهران بک ڊپو، ڪپرو
قاسم لائبرري - ڪنڊيارو

9	وفا غریب سہی — نصیر مرزا
29	شاعر پاران — وفا ناٹن شاہی
34	غزل

ترتیب

شيخ اياز
استاد بخاري
حيدر بخش جتوئيء
جي نالي

وفا غريب سهي...!

(مهاڳ/ ملاقات)

سمري ٽرائل ڏيڻ. مون کي ڪا گهڻي پسند ڪونهي. پر هن اسان جي ايلي غزل گو شاعر. وفا نائن شاهيءَ جو. جيڪڏهن شاعر هجڻ سان گڏوگڏ سوشل اسٽيٽس به هجي ها ته. مون کي پڪ آهي ته. هنو هن وقت. سنڌي ادب ۾ مير عبدالعسين خان سانگي کان. ڪنهن به طرح ڪم تر درجي جو شاعر نه سمجهيو وڃي ها. پڪ ته هتي مون کي ان ڳالهه جي به آهي ته. وفا جي. سانگيءَ جي وقت ۾ هجي ها ته بلڪل سانگيءَ جهڙو ئي... يا سانگي جي هن وقت 'وفا' جي دؤر ۾ هجي ها ته پڪ سان 'وفا' وانگر ئي غزل لکي ها. خير سماجي اسٽيٽس واري ڳالهه کان قطع نظر شاعراڻي حيثيت ۾ اڄ. سنڌي غزل جي اتهاس ۾ پڪ ڄاڻو ته جيڪڏهن سانگي - سانگي آهي ته. وفا به 'وفا' آهي (بي وفا هرگز نه!) ۽ هتي عرض ڪريان ته سنڌي غزل جي ارتقا وانگر. اسان جي هن غزل گو شاعر 'وفا' جي به. هڪ دلچسپ آکاڻي آهي ۽ اها آکاڻي مشرقي پنجاب جي شهر امرتسر واري ريلوي اسٽيشن تان. مهاجرن سان ڀريل. ان اسپيشل ٽرين کان شروع ٿئي ٿي. جنهن ۾. پنهنجي ڀريوار سان. پنجن ورهين جو مشتاق علي قريشي. پٽ خيرات علي قريشي (عرف وفا نائن شاهي) 1947ع ڌاري. ڇا سوار ٿيو ڇڻ پنجن مصراعن وارو ڪوئي فٽ فٽ جديد سنڌي غزل. ان ٽرين ۾ اچي سوار ٿيو هو. هونئن فرض ڪيو ته جيڪڏهن 1862ع ۾ امرتسر کان لاهور تائين انگريز سرڪار جي پنجاهه ڪلوميٽر ريلوي ٽريڪ (Track) نه وڃائي ها ۽ جي اتفاق سان ورهاڱي وارو سانحو نه ٿي ها ته. ڇا وفا نائن شاهيءَ جهڙي نالي وارو ڪوئي منفرد سنڌي غزل گو شاعر. هتي سنڌ ۾ هن وقت موجود هجي ها؟

جواب آهي ته: I dont so

خير.... امرتسر جي ريلوي اسٽيشن تان رواني ٿيندڙ اسپيشل ٽرين. جنهن ۾ مشرقي پنجاب جي سورمن سان گڏ. وفا جو لٽيل پٽيل ڀريوار به سوار هو. افسوس!! ان کي لاهور جي ريلوي پليٽ فارم تان. اهو جواز پيش ڪري بيهڻ نه ڏنو ويو ته.

لاهور پناه گيرن سان قل تي چڪو آهي ۽ مزيد مهاجرن لاءِ: No گنجائش. اڳتي هلي ۽ بس ته اهائي ريل. نان اسٽاپ ڏوڙندي. ضلع دادو ۾ داخل ٿي ۽ خيرات علي قريشيءَ جي خانوادي کي سنارود ريلوي اسٽيشن تي ٻين مسافرن سان گڏ اهو چڻي آئي 'دراپ' اٿو ڪيو ويو ته. (بقول وفا جي) ريفيوحيز کي هتي آباد ڪري. کين "آبادگار" بنايو ويندو. زمينون ڏنيون وينديون... ۽ بس ته اهڙي 'پريهار' اعلان تي مشرقي پنجاب جي 'ڪڙمين، ڪاسبين، بجاجن ۽ مٿييارن جا، جڻن جا جڻا اتي لهي پيا (۽ غور ڪريو عزيز هر وطن) ته انهن پناه گيرن مان سنڌ جي آب و هوا، ۽ دائمي پاڻيءَ سان وفاداري پوءِ انهن مان ڪيترن مهاجرن جي حصي ۾ آئي؟ (۽ هتي بنان ڪو سياسي بحث چيڙڻ جي) مون کي چوڻ ڏيو ته، سنڌ ۽ سنڌي ٻوليءَ سان پنجابي ٻولي ڳالهائيندڙ. وفا نائن شاهيءَ جي وفاداري، سنڌ جي سوين (وفادار سڏائيندڙ) سورمن، شاعرن ۽ اديبن جي وفاداريءَ تي، مون کي ته پاري ٿي نظر آئي آهي (۽ خدا کي حاضر ناظر ڄاڻي اڄ ان جو مان گواه به بنجي رهيو آهيان).

۽ سنڌ ڌرتيءَ سان هن وفادار انسان، 'وفا' جو جنم امرتسر جي ننڍڙي ڳوٺي ڪڪڙان والا بنديالا ۾ پندرهنين مئي اوڻيه سوئيتاليهه ۾ ٿيو، جتي سندس والد سائيڪل تي سوار ٿي، ڳوٺ ڳوٺ وڃي ڪورو ڪپڙو وڪڻندو ۽ مٿييارڪو ڌنڌو ڪندو هو. 'وفا' جي بقول: سندس والد توڻي جو هو ته اڻ پڙهيل، پر گهر مڪي ڄاڻندو هو ۽ نيٺ پنجابي ۾ "هير وارث شاه" ۽ "سڌي رام جي سهڻي" وارو داستان، سنگت ۾ ويهي پرفارم ڪرڻ تي کيس خاص دسترس حاصل هوندي هئي، سخت عاشق مزاج ۽ ڪچهريءَ جو ڪوڏيو انسان هوندو هو ۽ شوقين وري اهڙو جو، پنج شاديون ڪيون هئائين. ته بس اهو ٿي خيرات علي قريشي 1947ع ڌاري پنهنجي ڪٽنب سميت سينا وليج ريلوي اسٽيشن تي اسپيشل ٽرين مان اچي لٿو هو ۽ اتان رڙهي خيرپور نائن شاه جي ننڍڙي ڳوٺي گوزي ۾ وڃي گوڏا کوڙيائين ۽ بس لڏو لاهي جو، اتي اهو پريوار ويٺو، ته ويهي ٿي ويو، ته ڪڪڙان والا بنديالا وارن، پنهنجن گهرن جو ڪليم پريائون ۽ نه ٿي موٽ ۾ کوڙي ۾ هنڌن جون ڇڏيل محل ماڙيون، مائياڻون، يعني جهڙو بنديالا بر هئا، اهڙو ٿي کوڙي ۾ ڪريپ رهيا، هونئن، ڪوڙو هنن گريپ Settlers لاءِ هئو هڪ عجب جهڙو جهان! يعني جتي اچي رهيا هئا، ماڻهو اتي جا به مسلمان ٿي هئا ۽ هتان ايندڙ پناه گير ته خير هئا ٿي مسلمان، عجب اتفاق جو، ڌريون پئي، برابر نه مسلمان هيون، پر ٻوليون پنهني جون ڌار ڌار، يعني! مذهب ساڳيو ۽ تهذيبون جدا جدا، هڪ ٻئي سان سندن سلوڪ برابر ته برادرانه، پر ثقافت پنهني ڌرين جي مختلف. امرتسر وارن جو اصرار ته هنڌن ۽

۽ ڪن کان ساهه مچائي پاڪستان جي اراد هوائن ۾ هتي سڪ جو ساهه کڻڻ لاءِ اچي پهتا. هيون. ۽ مقامي سنڌ واسين جي ذهنن ۾ اهو آيو ته ڇو اهي هتي وري نڌا ٿي نرالائي هتي. يعني Settlers ڇو نه اسين هاڻي هتي اراد وٺن ۽ اچي ويا آهيون ۽ مقامي ماڻهو ڇو نه ”پاڻ کي ته هاڻي آزاد گهرجي وطن“

وفا بدادو بڻي ته اهي انهن سلسلي ۽ لسانن جي ڪارڻ بڻجن لاءِ هتي سنڌ ۾ پهچڻ سان ئي هن درٿيءَ کي پنهنجي امڙ ڄاڻي ورتو هو. ۽ اڳتي سنڌ ۾ پهچڻ وقت هن ڇو نه ماڻهون اڳ ئي حيات هيون. هڪ سببي ۽ ٻي مانيهجي پر عجب اتفاق. انهن سهي ويچارين سان اهو ٿيو جو. هتي جيئن ئي سنڌ ۾ پهتيون. ته سڄي جهٽ ٿي وئي سهي ويچارين سان! يعني هڪڙي هڪڙي ڏينهن وڃي. ته ٻي ٻي ڏينهن

۽ بس ان کان پوءِ. وفا جي بقول ته. مون چوري چئي ۽ پتير جي هن ديار ۾ ڪا امر هستي. ”ماءُ“ بڻي. ته اها هتي سنڌ ڏيس جي ڌرتيءَ

گهر ۾ برادر ته ان وقت پنجابي ڳالهائين هئي. پر ٻاهرين اٺ ويهه ۾ بول چال سڀ سنڌي ۾ شروع ٿي وئي. مڪتب ۾ ويس ته. عرس پڙهيو. ۽ اسڪول ۾ داخل ٿيس ته سنڌي! مٿان سون تي سهاڳرو اهو جو راند. روند ۽ سنگت به سنڌي دوستن سان. ۽ سڄي اتي وڃي به. سنڌي ماحول ۾. ۽ ماحول وري ڪهڙو! پاڙي واري پير شاھ جي هوٽل وارو. يعني ٺيٺ سنڌي ۽ نج ڳوٺاڻو. پير شاھ جي هوٽل تي سڄو ڏينهن گرمي مون تي رڪارڊن جي ڌم لڳي پيئي هوندي هئي. ۽ چانهه چانهه جي ڪوپ تي وڃي ته انڊين پاڪستاني اردو پنجابي فلمي گيت ٻڌو... وڃي ته سنڌي فنڪارن مان جيوتي. جندر. ڪنور جي فرمائش ڪريو. پير شاھ جي هوٽل تي ويهي اهڙي موسيقي ٻڌڻ مون کي ڏاڍو وڻندي هئي جو. شايد موسيقي سان لڳاءُ مون کي والد صاحب وٽان ڇڏڻ وڃي ۾ مليو هو. ياد اٿس: ان زماني ۾ خيرپور ناٿن شاھ ۾ ’جڙيل شاھ‘ جي ميلي ۾ سنڌ جا ٽاپ جا گوريا ايندا هئا. انهن کي به ’گوزي‘ مان ڪهي وڃي ٻڌندو هئس شروع هوندي ۾ تر جي تپيدار غوث بخش دوگر جي اوطاق تي جڏهن ٻڌو هئس ته. استاد منظور علي خان آيل آهي ته. مان به سندس آس پاس گڏ ٿيندڙ ماڻهن جي پيهر ۾ پاسو ڏيئي وڃي بيمو ۽ پڪواز ۽ پاڪي راڳ ۽ استاد جي تان پلتي تي لڳيو لڳيو هئس ۽ اهڙن ئي ڏينهن ۽ جواني جي البيلين موسمن ۾ ڪنهن ڌار ٿي. هو. پنهنجي ترنگ ۾ گهر ڏي پئي ويس ته نشتر ناٿن شاهي. رستي ۾ گڏجي ويو چيائين مندا! هلندي! ۽ سندس ان اوچتي صلاح تي. مان به هڪو هڪو ٿي ويس ڀڄيم ڪيائين! چيائين شام جو خيرپور ناٿن شاھ جي برائيمري اسڪول ۾ مشاعرو اهي چيم شعر ته مون ڪڏهن لکيو ٿي ڪوبه! چيائين برواهه به ڪر. شعر مهجو سر سر تنهجو! جو تون سريلو اهين چيم نيڪ! پر هلو ڪڏي مهل ۽ ڪٿان! چيائين. ميڱ

وفا

پوائنٽ: نور محمد لنڊ عرف "نوري تماڻي" جي هٿل ۽ ملڻ جو وقت. نيڪ رات جا اٺ!
 وفا ٻڌايو پئي. گهر پهچي. دستور مطابق ريڊيو آن ڪير عجيب
 اتفاق! ڪنهن ڳائڻ واري غزل پئي ڳايو. اشيائون هو ڳيا. تازيان هو ڳيا... وغيره
 وغيره. بس ته هٿ پٽ ڪري. ان ريڊيو تان ايندڙ غزل جا ردیف قافيا پئي تي لاءِ ۽
 ان اردو غزل جهڙو. سنڌي ۾ غزل تيار ڪري شاعر جو نشتر ڪي جو ڏيکارين ته. ٿڌي
 پيو. چيائين: استاد! تون اڄ کان سڄو پيو شاعر... ۽ تحليل تنهنجو هوندو. "وفا" ۽
 ان جي پٺيان لڳندو نائن شاهي. (۽ دوستو ڪيڏي نه دلچسپ صورت حال آهي جو.
 وفا پنهنجو پهريون غزل چوريءَ جي ردیف قافين مان جوڙيو هو ۽ هاڻي انهيءَ ساڳئي
 شاعر "وفا" جي ردیف قافين تي وري سندس ئي همعصر ۽ جونيئر، هٿ صاف ڪندا ٿا
 رهن).

اهو مشاعرو مختيارڪار جي صدارت ۾ ٿيو هو (۽ ان زماني ۾ جي ڪنهن
 مختيارڪار، مشاعري جي صدارت ڪئي ته، معنيٰ موجوده وقت ۾ جهڙوڪ صوبي جي
 گورنر مشاعري کي اهڙو شرف بخشيو) "وفا" چواڻي: ان مشاعري ۾ احمد خان آصف
 مصراڻي، نشتر نائن شاهي ۽ ڪئي گاڏو ساڌو اردو، سنڌي پنجابي شاعر ٻيا به هئا. پر
 انهن ۾ سري ۽ هاهاڪار رڳو محسن ڪڪڙائي صاحب جي ئي. سندس شعر جي واه
 واه تي مان به ڪانئس سخت متاثر ٿيس. هڪڙو ته هتي سندس شاعري ڀلي، ٻيو سندس
 چهر جي تختي، وه وا. هتي ڏينهن نڪري پيس سندس تلاش ۾، ۽ هتي وڃي هنڌ ڪير.
 ان وقت محسن صاحب، حيدر جي دڪان تي ويٺو هو. چيومانس: استاد! هتي ڇا به ڪئي
 شاعري ۾ شاگرد ٿيندس ته، فقط توهانجو، منهنجي اصلاح ڪريو.
 چيائين: في الحال هتي مصروف آهيان. ڏاڙهي لهرائي هتان ويندس بيٺڪ تي.
 تون اتي اچ!

بعد ۾ محسن صاحب جي بيٺڪ ڏانهن ويس ته، وقار نائن شاهي کي به ساڻ
 ڪنهن جو هو اڳ ئي سائين جو شاگرد هو (۽ نائن شاه جي شعري فضا سان واقف پڻ)
 اها سٺ واري ڏهاڪي جي ڳالهه آهي ۽ انهي زماني ۾ سڄي سنڌ ۾ شاعرن
 لاءِ فضا ڏاڍي سازگار هئي. هالا، ٽڪڙ، لاڙڪاڻو، ڪراچي، حيدرآباد... ۽ هر طرف شاعرن
 ۽ طرحي شاعرن جي هاهاڪار لڳي پئي هئي. ڪنهن ڏس کان واه واه جا ٺوڪريا پيا
 پڌبا هئا ته ڪنهن هتي پاسي کان آه... آه. جرن صدائون بلند پئي ٿينديون هيون.
 نائن شاه جا ادبي ذوق رکندڙ شاعر "نثار ٽاهڪيز" جي مالڪ مرحوم جمع خان
 جي قائم ڪيل آفيس، اداره فلاح و بهبود ۾ گڏ ٿيندا هئا ۽ شاعرن جي لاءِ اهڙي ئي هي

بيسڪ هئي. حڪيم محمد صادق طالب عباسي، جو مطب! عباسي صاحب جي تخلص پويان اتي "بزم طالب" پڻ قائم هئي. ۽ جڏهن ته ساڳئي وقت اتي مخدوم طالب الموليٰ سائين جن جي نالي پويان قائم "بزم طالب الموليٰ" جي شاخ پڻ ڪم ڪندڙ هئي ۽ هتي ساڳي ڌر ۽ ڪاٻي ڌر بابت بنان ڪنهن سياسي بحث ڇيڙڻ جي عرض نه. نائن شاھ حا سڀ مقامي شاعر ساڳي ڌر سان ئي وابسته ۽ ڪاٻي ڌر جا مخالف هئا. خير، هتي مون کي اعتراف آهي ته شاعر ڪاٻي ڌر جو هجي يا ساڳي ڌر جو، اعليٰ ۽ تحليقي شاعريءَ جو ٻيو نالو: "فقط شاعري" به آهي ۽ نائن شاھ حا شاعر ان زماني ۾ پنهنجي نقطه نظر مطابق اعليٰ شاعري به ڪري رهيا هئا. اڳتي انهي شاعري تي به، مير، ولي ۽ غالب جي اثر جو غلبو واضح نظر ايندو هو ۽ اهڙي آه آه ۽ واھ واھ واري صورتحال ۾ 1963ع ڌاري (بقول وفا جي) مون پنهنجو پهريون غزل لکيو هو.

پيءُ به ليکڪو ته پٽ به آليڪو

پر سڄڻ سان حساب ئي ڪونهي.

خير ان زماني تائين منهنجي ۽ منهنجي شاعريءَ جي تربيت ته خيرپور نائن شاھ ۾ موجود اهڙي مٿئين ٻڌايل شعري فضا ۽ استاد الشعرا محسن ڪڪڙائي صاحب جي چانو هيٺ ٿي رهي هئي. هوڏانهن ڪاٻي ڌر وارن شاعرن مان وري ان زماني ۾ شيخ اياز زبردست شاعر جي حيثيت سان اڀري رهيو هو ۽ مان ڇا ڪاڌ ته خيرپور نائن شاھ جي ساڳي ڌر وارن شاعرن جي زير اثر ۽ محسن ڪڪڙائي صاحب جو شاگرد هئس، انهيءَ ڪري ڪاٻي ڌر جي شاعر شيخ اياز کي علي الاعلان ڪافر سڏيندڙن ۾، مان به پيش پيش هئس. ۽ هي، اهڙي دور هو. جڏهن ڪراچي مان وفائي صاحب واري "آزاد اخبار" نڪرندي هئي ۽ شاعري واري صفحي جو انچارج هوندو هو: تاج بلوچ (۽ تمام گهڻي همت افزائي ڪندو هو) سون تي سهاڳو اهو ليو جو، ساڳئي زماني ۾ حميد سنڌي صاحب جي رسالي "روح رهاڻ" باعث سڄي سنڌ ۾، "جشن روح رهاڻ" وارين ادبي رهاڻين جو چوڻ ٿيو. اهڙين گڏجاڻين ۾ مشاعرا به جو، ٿيڻ لڳا ته خيرپور نائن شاھ وارن شاعرن سان شامل ٿي، مان به وڃي اتي پيو ٿيس. ياد اٿس، جشن روح رهاڻ جي ڪنهن اهڙي مشاعري ۾ غزل کان پهرين هي چوڻو پيو هئس ته چڱي وهو ٿي وڃي:

ڇهري کي جو سينگاري ڇڏيو ٿا سائين،

هلندن کي بيهاري ڇڏيو ٿا سائين.

جنهن وقت کڻي مست نگاهن ٿا ڏسوا

مولا جو قسم ماري ڇڏيو ٿا سائين.

وفا

"جشن روح رهاڻ" جي ان مشاعري ۾ مس سان گڏ عظم آوار جو مالڪ سيد صالح محمد شاھ بہ موجود هو ۽ منهنجو اهو جوڻو ڪو کيس وڻيو هو. تنهن مشاعري حتر ٿيڻ بعد منظور جيسرس حيدرآباد ۾ ٻئي ڏينهن مون کي پاڻ وٽ اچڻ جي دعوت ڏني شاھ صاحب ان وقت مشهور رسالي "نادل" جو غالس ايڊيٽر يا شايد اسسٽنٽ ايڊيٽر هو ٻئي ڏينهن هن وٽ ويس ته منهنجا پاڳ ڪٿي پيا جو سيد صالح محمد شاھ صاحب منهنجي ضيافت اٿيس ڪٿي جو ان جوڻي جي پسنديدگي، عيوض، پنهنجن هٿن سان ڪوندي ۾ "نادل" گهوتي، منهنجي اڏو اچي رکيائين. بعد ۾ شاعريءَ جي ان ابتدائي زماني ۾ مشهور شاعر دادن فقير بہ منهنجو امتحان ورتو هئو. چيائين طرح ڏيائين ٿو. "گرج" هن ته، شاعر مڃان، سندس طرح هئي:

ڪنهن کان دواء درد نٿي ڪارگر ملي

۽ مون ٺهه په ان تي گرج هئين:

آهن ڪڪير وقت جا لقمان لڪ مگر

۽ ائين شاعر هجڻ جو پيو سرٽيفڪيٽ مونکي مليو... پر بقول وف جي، طرحي ۽ زلف و رخسار واري ان ابتدائي شاعري کان، سڀ کان پهرين مون کي ساحر لڌيانويءَ جي مطالعي باغي ڪيو. بعد ۾ فيض ۽ جوش جي شاعري پڙهڻ سان ذهن ۾ وڏي اٿل پتل پيدا ٿي ۽ اهڙي صورت حال ۾ شيخ اياز صاحب جي شعري مجموعي "پنور پري آڪاس" تي جو Ban پيو ۽ چوڻ طرف ان جو چڱو ٿيو ته ان ڪتاب کي پڙهڻ جو شوق جاڳيو. ۽ ان کان پوءِ اياز صاحب کي جو پڙهڻ لڳس ته بس، (وفا جي چوڻ موجب) .. ان جو ٿي ٿي ويس. ۽ اياز صاحب جي اهڙي گهري مطالعي بعد مان صحيح معنيٰ ۾ جديد ۽ روشن خيال سنڌي شاعريءَ کي ويجهو ٿيندو ويس ۽ اڄ جي ادبي دنيا ۾ هي جو مان جديد سنڌي غزل جو چڱو شاعر شمار ٿيان ٿو، ته اهو بہ صرف جديد ۽ ترقي پسند شاعريءَ جي مطالعي باعث ۽ جنهن جي نتيجي ۾ اڄ، چئي سگهجي ٿو ته:

هر طرح جو مشاهدو ٿي ويو،

منهنجي آوارگي فضول نه وئي.

وفا بنايو پئي.. منهنجي لاءِ شاعري خود هڪ نشو آهي ۽ قلم جي مس جي خوشبوءِ جو نشو ڪنهن بہ ٻئي نشي کان برابر نه وڌيڪ آهي. پر ان نشي کان سواءِ نشي آور شيون بہ مون کي گهڻيون مرغوب لڳنديون آهن. ۽ جڏهن هجڻ کان پري ڪٿي اڪيلو ويٺو هوندو آهيان ته، نشي جي مون کي سخت پاڙ لڳندي آهي ۽ مٿان عورت ۽ عشق جو تصور ان کي دو آتش

وفا

ڪري ڇڏيندو آهي اهڙي صورت حال ۾ نشو جي مون کي ميسر ٿئي ٿي. شاعري ۽ بي حودي
 مون تي هڪدم سوار ٿي ويندي آهي. اهڙي ڪيفيت ۾ هڪ دفعي مون 105 غزل لکي ورت
 هئا اڃا ڪالهه ڪلهوڙي ڳالهه آهي جو منهنجي افس ۾ سالانہ ادب ٿي هلي ۽ هٿانهن
 منهنجي دهن ۾ امد شروع ٿي وئي. ادب افسر منهنجي ان ڪتف جو نويس ورتو ۽
 تسيله ڪندي چيائين ڇا ليو اٿئي؟ چيم: شاعري جي امد شروع ٿي چڪي آهي. ڇا ڪريان؟
 چيائين. اڌ سو ڪلاڪ صبر ڪريو اچي سگهئي ڇا؟ چيم: صبر مون کي ته گهڻو ئي آهي. پر
 ذهن جي آسمان مان مارل ٿيندڙ. هن شاعري کي صبر ڪونهي.

اهڙي تيز رفتاريءَ سان لکڻ جي ڪري اڄ خود مون کي به پنهنجي ڪل غزل جو
 صحيح تعداد ياد ڪونهي. هزارن ۾ ته هائڪا ۽ چوٽا آهن. ۽ پنج هزار لکيل غزلن مان به.
 مون وٽ صرف ٽي هزار کن غزل محفوظ آهن. جن مان هي ڪجهه چونڊ غزل پيش لفظ
 لکرائڻ لاءِ اوهان کي ڏيان پيو جو. انهن بابت اوهان کي ٿي اڀياس لکڻو آهي.

.....

’وفا‘ سان منهنجي اها مٿئين ملاقات صبح جي پهرن ۾ ٿيل گفتگوءَ جي
 Transcription آهي ۽ هاڻي رات آهي ۽ وفا جا غزل ... ۽ آڏي رات تائين انهن
 جي مڪمل مطالعي بعد، مختصر ترين لفظن ۾ وفا جي شخصيت ۽ غزلن جي عڪاسي
 لاءِ مهاڳ طور شروع ۾ ڪنهن اردو شاعر جو هي شعر مون کي هن لاءِ بلڪل موڙون
 ترين پيو معلوم ٿئي:

اس سي بهتر ڪوئي تصوير ميري پاس نهي.

ديک سگهي هي مجھي ميري غزل مين دنيا.

۽ انهي اردو شعر جي پس منظر ۾، وفا جي ذات ۽ ذات جي منظر ڪشيءَ تي
 ٻڌل اجهو وفا جي غزلن جو هي مجموعو! سنڌي ادب ۾ دراصل سندس باقائده پهريون
 چمتوڪار پڻ آهي. تنوير سائين چيو هو: ”شاعري پوري ڄمار جو رياض گهرندي آهي ۽
 جي ڪوان کي اها ڏيڻ گهرجي. ته پوءِ اهو شخص برابر شاعري ڪري.“ ۽ غزلن جو هي
 مجموعو، وفا جي اهڙي ڄمار جي رياض جو ئي ثبوت آهي.

سنڌي برابر ته، وفا جي ماءُ ٻولي ڪانهي ۽ امرتسر مان هتي اچڻ بعد هو
 ڇاهي ها ته هو پنهنجي ماءُ ٻولي پنجابي جي شاعرن وارث شاه ۽ بابا بلي شاه جي
 ٻوليءَ جو وارث به بڻجي شي سگهيو. ۽ جي ڇاهي ها ته استاد دامن جو پلاٽڊ پڪڙي،
 امرت پريتر جو همعصر ٿي. منهنجي چمتوڪار ماءُ ٻوليءَ ۾ ڏيکاري پئي سگهيو. يا
 جي اردوءَ ۾ لکي ها ته ناصر ڪاظمي ٿاڻي ته ضرور ئي ڏيکاري ها. پر سنڌ

وفا

ڌرتي تي پير رکڻ ۽ ان جي ساحل آب پيئڻ بعد وفا پنهنجون سڀ وفائون ڄڻ سنڌ ۽ سدي ٻولي سان منسوب ڪري. ۽ هن شعر ذريعي پنهنجي محب وطن سنڌي شاعر هجڻ جو جهڙوڪر باقائده اعلان ڪيو آهي.

سنڌ جي آب و هوا

جنت الفردوس ڇا؟

۽ هتي سد به رهائش دوران سماجي، سياسي ۽ اقتصادي صورتحال هن کي ڇا نظر ائي پئي. ان جو مشاهدو وري وفا کي ههڙي ريت ٿيو آهي:

ڪو يزيد ۽ ڪو حسين.

وقت دشت ڪريلا.

وفا پنهنجي هن شاعريءَ به سنڌ جي آب و هوا کي جنت الفردوس کان وڌيڪ ڪري ڄاتو آهي ۽ توڙي جو هن جو جنرل ڪڪڙان والا بنديالا امرتسر جو آهي، پر هو پنهنجي شاعري به هي جو ڳڻ پيو ڳائي، سنڌ جا! ته آخر ڇو؟ ۽ ڪنهن به ماڻهو جو رشتو، ڪنهن ڌاري ڌرتي ۽ ٻوليءَ سان ٻڙي ٿو، ته آخر ڪيئن ۽ پنهنجن اباڻن ڪڪڙ کان هو کڻي ٿو ته آخر ڇو!!

هتي قطع نظر ان مستريءَ جي، وفا ۽ ان جي پريوار لاءِ لطيف ۽ محبتن جي هيءَ ڌرتي يعني سنڌ! خوش قسمتيءَ سان دارالامان بڻي. تڏهن ئي ته انهن جي رنج به پرورش پائيندي، وفا علي الاعلان اعتراف ڪندي چيو آهي:

مان ان گهڙيل هٿس ڪنهن ڪاٺ وانگر،

محبت جي هٿان گهڙجي ويو هان.

هونئن تاريخي حقيقت ته اها به آهي ته، آرين جي آمد ۽ قاسر جي پٽ جي ڪاهڻ ۽ مهاجرن جي تسلط کان وٺي، اسان جي هيءَ سنڌ، سُڪ جو ساهه سنڀري ٿي ڪشي ٿي! اهو ئي سبب آهي جو سنڌ جي مقامي ماڻهن جي آزادي لاءِ توڙپ ازل کان اڃا تائين جاري و ساري آهي. وفا ۽ ان جي پريوار جي آمد به سنڌ به اهڙي ئي صورت حال ۾ ٿي هئي، جڏهن هتان جا ماڻهو عجب تذبذب ۾ مبتلا هئا. هڪڙن ان آزاديءَ کي اسگريز سامراج کان آزادي پئي سڏيو ۽ ٻيا محض ان آزاديءَ کي ملڪ جي ورهاڱي کان وڌيڪ اهميت ڏيڻ لاءِ تيار نٿي نظر آيا. اها صورت حال باشعور شاعر وفا جي به آڏو هئي جنهن رت جو دريا اُڪري، جڏهن سنڌ به اچي دم پيئيو ته هتان جي ماڻهن کي ڪنوز غلاميءَ جي غم ۾ مبتلا ڏٺو. نتيجي ۾ هتان جي اهڙي صورت حال کي وفا نهايت ذهانت سان Deal ڪندي، ۽ مقامي ماڻهن جي همت ٻڌرائيندي، پنهنجي هڪ شعر

وفا

سڄي جهان کي اڙهيون ۽ نه آهن

نڪي غلام لجان ۽ نه ڪو غلام ڪجان

يعني هن شعر ۾ وفا ماد دٻار نه آهي نه سامراج کان ارادي اسان جو نه جي هئي
جيڪا اسان ماني ۽ اهڙو ئي جي. هتان جي سنڌ جي مقامي ماڻهن کي نه آهي نه هه
سڄي ارادي، لا، سوڙسدا رهن ۽ اهڙي حاڪمڙ حادي وڌي جي کي صلاح ڏيندي و
ڪهڙو نه سهڻو مظهر هن شعر ۾ رکيو آهي ته :

نڪي غلام لجان ۽ نه ڪو غلام ڪجان

دراصل سنڌ جي سموري سماجي ۽ سياسي صورتحال، جيڪا هتان جي مقامي ماڻهن
دو هئي وفا جي به آڏو رهي، يعني: سنڌي ٻولي، سان هاجا، وڻ پوٽ ماڻهن سان
سماجي بي انصافين، خود سنڌ سان سنڌي سياستدانن جون چالمازيون، منافقين مان
مارشلائون ۽ موهڙا، علاوه ازين ايڏوب خان، يحيي خان، ضياء الحق، وري سم بهاد
جمهوريت جي نالي ۾ بي نظير، نوار شريف ۽ پڇاهه سالن دؤران، نظام بدلتند،
رهيا پر بدنظمي نه وئي سا نه وئي ۽ انهي سموري پڇاهه سال سڄي دؤر
ويجاري هتان جي عام سنڌي ماڻهوءَ سان چا وهيو واپريو، وفا جي هنن س شعرن
جهڙو انهيءَ صورتحال تي تبصرو، سچ ته پوري اردو سنڌي شاعريءَ ۾ نظر نه آيو
آهي مون کي:

فقط سياسي فريبن جا معجزا آهن،

چوي ٿو ڪير اسين اقتدار ۾ آهيون.

عمر گذري وئي حسين جيان،

جو مٿي ۾ لڳو، پڙيد لڳو.

۽ ههڙن باشعور شعرن جو خالق وفا، جيتوڻيڪ خيرپور ناٿن شاھ اسڪول آف ٽاٽ جي
شاعرن جي وچ ۾ پرورش پاتي آهي ۽ پنهنجي ان ادبي نالي احمبار ڪرڻ باعث هو
ناٿن شاهي شاعرن جو چڻ ڇاڙو پاڻ لڳندو آهي. پر پنهنجي غزل جي منفرد ۽ Sharp
لهجي باعث، مان هن کي هندستان جي جديد سنڌي غزل گو شاعر امير ڪمل جي
Wave length ۾ ٿي ڏسندو آهيان ههڙي ڪمل وانگر اڄ سنڌ ۾ اسان جي
هن وفا کي به، پنهنجن ههڙن غزلن جو بد منفرد شعرن سميت، حيرت انگيز بدبلائي
حاصل ٿي چڪي آهي.

ململ جو وسن اهيان
برميءَ سان پاءَ مون کي

دل هان، چراغ ناهيان
سوجي جلاءَ مون کي

وہ پنهجي ابتدائي غزل ۽ غزل جي رنگ تي روايتي اردو شاعري ۽ ترقي پسند شاعرن مڊير، خوش قنيل ۽ ساحر جي اثر کي مڃيو آهي. ۽ برابر ته هن اهي اردو شاعرن جي اثر ۾ به ڏاڍا چڱا چڱا شعر لکيا آهن. مثال طور
صنم خاني ۾ هٿ، ڪعبي ۾ اڳيون،
فقيرن جي مسلمانن تي سوجيو.

گلن جي سرخ چهرن تي پسينو،
شبم جي پشيمانيءَ تي سوجيو.

غريبن جي ارادن جا خدائو!
شهناهن جي دريائيءَ تي سوجيو.

يا

زندگي انتظار ۾ ٿي وئي،
حسرتن جي مزار موٽي آ.

يا

لاڙڪ پهرن پيا پتنگن جان
ياد شمع جيان پري ٿي پئي.

۽ اهي شاعرن جي مطالعي مان اثر وٺندي، وفا پنهنجي رستي ٻولڻ جي تلاش به جاري رکندو آيو آهي. بقول وفا جي:

لهو لهان هٿن سان، پروڻ پيرن سان،
تلاش يار ۾ آهي چمن چمن ڪوئي.

۽ نهايت جلد اهو ڏينهن اچي ويو، جڏهن مسلسل تلاش، وسيع مشاهدي ۽ مطالعي بعد وفا پنهنجي انفرادي اسلوب ۾ ههڙا پنهنجا ذاتي مشاهدن تي بدل شعر لکڻ ۾ سويارو ٿي ويو. ۽ اڄ انهيءَ منفرد لهجي باعث ٿي، وفا کي جديد سنڌي غزل ۾ فخر لائق سڃاڻپ ميسر آهي.

وفا

جڏهن ڏسندو ته هر مداسس، وگر نه
اسان جو موب کان انگار آهي

يا

پيليو چو ٿا، گاه ته ناهيان
نرو سهي، بي ساه ته ناهيان

منهنجو مذهب پيار محبت،
ڏسجو مان گمراه ته ناهيان.

يا

چند ساهن جي ڪشمڪش آهي،
جي پڇو زندگيءَ جي باري ۾.

مون اکين ۾ پشي تلاش ڪيا،
لڙڪ پيڻا ها تنهنجي چاري ۾.

وفا جا اهي مٿيان ۽ اهڙا ٻيا شعر، جديد سنڌي غزل جي منهن جا خوبصورت موڙ آهن.
۽ هي جو چئبو آهي ته لوڻ سان کاڌي جي ڌاڻي ۾ رونق وڌندي آهي. ائين اياز،
شيار، تنوير، ذوالفقار ۽ تاج بلوچ جي غزل کان پوءِ، وفا جي غزل سان جديد سنڌي غزل
جي سچ پچ ته آبرو مٿانهين ٿي آهي. ۽ وقت گواه آهي ته اسٽيٽس جي آڌار تي حاضر
دور جي گهڻن ئي شاعرن چاهيو ته هو "اياز ثاني" سمجهيا وڃن، پر نهايت جلد هنن جي
اهڙي خواهش مڪڻ جي ڄاڻي مثل ڳري وڃي پٽ ورتو. ۽ انهن جي پيٽ ۾، وفا پنهنجي
غريرت باعث به پنهنجي شاندار ۽ آبرو مند اسلوب سبب باقائده سرخرو پيو نظر اچي

منهنجي هٿ ۾ صرف قلم،
جڳ جي هٿ ۾ پالو ٿئي!

مٽيءَ جا پهروپ وفا،
ڪو سيد، ڪو پالو ٿئي!

ياد رکڻ گهرجي ته شاعريءَ ۾ ڪڇي جي ٻولي، ٻڪري جي ٻولي يا شهري
ٻوليءَ جي ووڪيوليري استعمال ڪرڻ سان ڪو به شاعر وڏو يا سڌو شاعر ناهي بڻجي
سگهندو. اصل ڳالهه شاعر جي احساس جي گهرائي ۽ بيان جي پيساختگي آهي. جنهن
جي بنياد تي شاعر جي عظمت جا ماڻ ۽ ماڻا مقرر ٿيندا آهن ها! ائين ضرور آهي ته

شاعر جهڙو بولي، ڪي اظهار جو مندر سائيندو آهي هن کي ان جو سارڪو ۽ محفوظ
 ضرور هجڻ گهرجي ان سطح تي به وفا کي وٺڻ آهي نه نوتڻي جو سنڌي بولي هن جي
 ماءُ بولي ڪانهي. پر ان ئي بولي، پر هن بيساخته شاعري ڪري اٿو سائيندو شاعر
 سدائين کان پاڻ کي بحالي ورتو آهي ۽ ننڍڻ کان سڌ ۽ خاص ڪري رورل ايريا ۾
 رهڻ ۽ پرورش پائڻ سبب هن سڌ جي وسين واهڻ، ثقافت، لوڪ داستان، روماني
 ڪردارن، اهاڻن ۽ نمڻن کي پنهنجي تحليل جي مٿي، پر گهڻي سمجهي، هر سطح تي
 پاڻ کي هن درتي، جو ڄاڻو شاعر ثابت ڪرڻ ۾ ڪا ڪسر ڪا نه ڇڏي آهي ڪجهه
 مثال ڏسو:

مٿو آڱري ۾، هٿ سنسار مهري
 وفا سارين جيان چڙهي ويو هان.

منهنجا بکيا ائين اڏيڙي ٿو،
 جيئن هاري زمين کيڙي ٿو.

روز لتجن ٿيون نيون اميدون،
 دل وڏيري جي حوالي آهي.

منهنجي دل آهي ڪبوتر بر جو،
 تنهنجي اک ۾ ڇڻ ته گليلي آهي.

وقت مرشد لڳو، مريد لڳو،
 باقي هر فلسفو شهيد لڳو.

...

اسب ٽپڪي جو هوا جي زد ۾،
 اي وفا! وقت جي جهولي ٿي وڃ

پيار تنهنجي جي حاصلات وفا،
 بيت ڏوهيڙا ڪافيون، دوهيڙا.

درياهه شڪن جذبا، طوفان شڪن سوچون،
 ڪردار ۾ سهڻي، جي تمثيل لڳي چوري.

اڀليٽ جيو هو ڪو به لفظ شعر ۾ مصوع نه آهي. هي شاعر ڪي ان جي ڪتب اٿڻ جو من آهي. وفا ڪي چاڪاڻ نه غزل ۾ اظهار ٿي سگهي ٿي ان ڪري ڪنهن به لفظ کي هڪ ئي استعمال ڪرڻ تي به هن کي جهڙو ڪو ڊڄڻ حاصل آهي.

واج گودو ۽ اک ٽپال وفا

چا لکون حسن جي نظارن تي

هن شعر ۾ وفا، ڪنهن سادو دل حسن جي ناڙوءَ کي، سنڌي محاورن ۾ جيئن چورن کي چيو آهي، ان سان شعر جي دل آويزيت نه پهچي ٿي. پر ان جي بڙهڻ سان بڙهندڙ جي چين تي جيڪا مُرڪ ٿي اچي، ان جو به ڪو جواب ڪونهي. اهڙو ئي رڌ جو هڪ ٻيو دلچسپ شعر هي ڏسو:

جو به هن گلبدين کي چيڙي ٿو،

گارين جا گلاب ميوڙي ٿو،

غزل جي هيئت ۾ سچ نه، شيار کان پوءِ ۽ اير ڪمل سان گڏ اهڙن اڻوڪن تجربن ڪرڻ باعث سنڌ ۾، غزل جي سينيئر شاعرن ۾ اهڙي New Sensitivity وفا کان سواءِ هتي ڪنهن به نئي شاعر ۾ نظر ڪا نه آئي آهي مون کي. بقول وفا جي:

آهن وفا جي پڳ جا،

سڀ اير ٿير سهڻا،

بزدل غلام ڪوچا،

سرڪش، دلير سهڻا،

غزل لاءِ چيو ويندو آهي ته ان ۾ رڌ ۽ رڌ ٻارنهن ۽ گهٽ ۾ گهٽ پنج شعر هجڻ گهرجن. ان ڏس ۾ به سچ چو ته، وفا جا غزل پنهنجي ڏيک ۽ ويڪر ۾، ڪنهن ممتاسب قد ڪاٺ واري حسين دوشيڙه جو ڏيک ڏيندڙ لڳندا آهن (هوشن به وڏن بحرن ۽ ٻي شمار شعرن تي ٻڌل غزل، مون کي ته سحت پور ڪندا آهن).

غزل جي هيئت ۾ ڪامياب تجربا هر سچاڻ شاعر سنڌي ۾ ڪيا آهن. پر وڏي جيڪي مزيدار ميزدار ميسرن ۾ سنڌي غزل لاءِ جيڪي تجربا ڪيا آهن اهي سچ سچ نه صرف نازڪ کان وڌيڪ نازڪ ۽ نفيس لڳا آهن مون کي

معطر ميسا

گلن جا مهيا

هدا جي سهارِي.
اسان جا سڃاڻ

مان ڪڪڙي هالي
پوءِ ان کي ڇڏي

وفا سچي مشڪل.
محبت جا ريتا.

پا

جو وڃي .
سو لڳي .

آسرا !
نٿي لڳي .

ڪڪڙي .
لڳي لڳي .

ڇڙڪ جان .
پيو ٿي

پا

فصل گل تي پوان
مسڪرائي ڏسوا

ڪو نه ملندو رهي.
موڪلائي ڏسوا

ديپ اڃا وڃي
پل ڇڏي ڏسوا

اڀرڻا پائونڊ ڇيو هو. هڪ امڙ هڪ عجب ڪلاس جي ڀاري هوندي آهي وفا
جي عزت جو ڪو شعر نه واقعي اڀرڻا پائونڊ جي ان چوڻ مطابق. مصورن جي
ڪٿي تصوير ۽ محبت ڪلاس جي مطالعي جي ڀاري ٿو لڳي هي رڳو هڪ هي مثال

وفا

سڀ اک، ڪشڪول اک، بادام اک،

آهي تشبيهن جو قتل عام اک،

اهڙيون ئي هي بيون ڪجهه اکرن ذريعي بيت ڪل هن جون شعري بصويرون ڏسو

آزاديءَ جو گهوت وڌا

منهن تي مول، گنجيءَ ۾ گت

مان وڻ جو لهلاءَ وڌا،

تون پاڪر بي پاڙيءَ جو،

بت منهنجي احساس ۾ ڪيو،

هڪڙي انگ اگهاڙيءَ جو،

۽ هاڻي وفا جي هن شعر ۾ هن جي اکرن جي طاقت تہ ڏسو، پڙهڻ سان پاڻيءَ

جي سطح تي آڙيءَ جي ڦٽڪڻ جو مظهر ڏسي، سچو دهن ڄڻ تہ ڏڪندي ٿو محسوس ٿئي،

دل تي اک جو وار ٿيو،

جو تي ڦٽڪڻ آڙيءَ جو،

۽ اڄ وفا پنهنجي غزل جي ان طاقت ور اظهار باعث غزل جو ايندو تہ چڱو شاعر پاڻ کي

ثابت ڪيو آهي جو، پنهنجي ان چڱائيءَ جي خود هن کي بہ خبر ناهي ۽ هي جو چار

چڱا شعر چئي، پراڻي ۽ نشين تهيءَ جا شاعر اڀار ٿاني ۽ اياز جي Continuty کان

ٻاهر پاڻ کي وڏا شاعر سمجهڻ لڳا آهن، وفا انهن جي مقابلي ۾ سچ پچ تہ وڏو شاعر

هجڻ جي باوجود، سدائين ڪسرنفسيءَ جو اظهار ڪندي چوندو پيو آهي، يارو مان تہ

ٽڪو ئي نہ لھان، جڏهن تہ حقيقت اها آهي تہ، هن ههڙي هيٺئين سهڻي غزل لکڻ تي،

وفا جهڙي شاعر کي مون پاران تہ ست خون معاف ڪري سگهجن ٿا.

سهيون آڱريون ۽ چلا موڪرا،

پریشان سڀ چوڪريون چوڪرا،

چڏي پيار، افسوس جي ڳالهہ آ،

سياست ۾ ڪاهي پيا چوڪرا،

بھارن ۾ رنگين بدن مالھيون،

گلن جا ڪنيو ٿيون وتن ٽوڪرا

هتي جهڙي ۽ جهڙن سن غزلن ۾ ساعر وفا کي سان برابر نه Healthy ساعر معان
 تو پر جيڪي مون ڏاڍا هن جا مداح هن سان عام زندگي ۾ ملندا رهن ٿا اهي مون
 سان سهمت ٿيندا نه هو نان فرنگي ڏسهن نه ڏسهن ڳرندو ۽ ڪمزور ٿيندو پيو وڃي
 سبب ۽ سببان جو اهو نه هو 'سسي سسي جو عادي اهي ۽ وقت جا وڏا لمح هو
 ڪنهن نه ڪنهن سني جي مدهوشيءَ ۾ رهن وڌيڪ پسند ڪري ٿو ۽ قرب العين حيدر
 ڪنهن هن لکيو اهي نه "شاعرن جي ان مدهوشيءَ ۾ رهن جو سبب اڄ تائين ڪو نه
 بعد ڪو به سوشل سائنسٽ ۽ ڪو نه نفسيات جو ماهر معلوم نه ڪري سگهيو
 اهي خير هتي وفا جي ڏس ۾ ته چئي سگهجي ٿو نه پاڪستان ۾ بهرحال بعد هن ۽
 هن جي حائدان کي هي جا حائد بدوشن جهڙي زندگي ۽ معاشي بدحالي ميسر ٿي متان
 هي مدهوشيءَ جي عادت. هن کي ان مفلسيءَ کان فرار باعث. ته ڪ به پئي اهي؟
 هونئن ان سطح تي. جذباتي ۽ معاشي سطح تي وفا جيڪو ڪجهه پوڳيو آهي. ان جو
 هن هيسين شعر ۾ جهڙوڪر اعتراف به رڪارڊ تي آڻي ڇڏيو آهي.

لڙڪ ۽ مُرڪ کي جڏهن ٿوري،

غمر، خوشيءَ کان وفا مزيد لڳو.

ظاهر آهي ته دڪ وسارڻ ۽ غمر غلط ڪرڻ لاءِ نشي وشي جو استعمال وفا جو حق آهي.
 ۽ هڪ هن کي ان کان منع نٿو ڪري سگهي. جو ڀارت جي نامور نقاد وارث علوي
 صاحب چيو هو: "ڪنهن به ماڻهوءَ جو اوهين سر ته ڪپي سگهو ٿا. پر سر پٽن جو
 اختيار ڪانئن نٿا ڪسي سگهو".

وفا سان جيڪي به ماڻهو روبرو مليا آهن. مون سان سهمت ٿيندا ته هو پنهنجي
 سپاڻ ۾ قل تائين شاعر ۽ پنهنجي ذات ۾ مست الست هڪڙو 'ڪٽريڪٽر' انسان به
 لڳندو آهي. بلڪل ائين جئين اردو شاعريءَ ۾ ميرا جي. ساعر صديقي. يا عدم ۽
 قابل اجميري جا ڪٽريڪٽر رهيا آهن. انهن شاعرن ٿي وانگر عورت وفا جي نه
 ختمزوري رهي آهي ۽ ان دوق شوق ۾ ٻين عورتن کي نه الائي. البته هو سنڌي ٻوليءَ
 جي نامور ليکڪائن کي رومانوي انداز جا خط بي دريغ لکندو رهيو آهي ۽ اهو مون
 کي خود سنڌي ليکڪائن پاڻ ٻڌايو آهي. ۽ منهنجي ڄاڻ موجب وفا جي اهڙن لکيل
 رومينٽڊ خطن کي جي. هڏ پئي سان ملائي رکجي نه. شايد اهڙو خط دنيا جي ڊگهي
 رومانوي خط جي شڪل اختيار ڪري سگهي ٿو

وفا پاران لکيل ڪنهن سڌي حاميون لکڪا وٽان مليل اهڙن خطن جي

مطالعي کان پوءِ. انهن مان جيڪو لب لسات مهجي سامهون آيو. اهو خود وفا جي هنن

وفا

سعرن مان به عمان ٿيندو نظر اچي ٿو:

ڪار بنگلو نصيب ۾ ڪوبه
صرف دل آ. صنم قبول پوي

ڪر ڏياريءَ ۾ پيار جو اعلان
مون سان ڏيئا جلاءِ ماڻهن ۾

لات وانگر ٻري پيو ڪوئي
وات وانگر سڙي پيو ڪوئي.

گرم چاتين جي سرڪشيءَ جو قسم.
نيت ۾ ڪوڪا چڙي پيو ڪوئي.

وري وفا هي ليڪڪا ڏانهن لکيل اهڙن حطن ۾ سندس ڪن ڪن ستن مان ته. ههڙي
البحا به ظاهر ٿيندي نظر آيم ستي

گل به هٿجان نه تيش ۾ مالهن!
اٿون حد کان وڌيڪ گهايل هان

وفا کي جڏهن انهيءَ متعلق ليڪڪا وٽان جوڳي موت نه ملي ته سندس هڪ خط جو نت
وري مون کي سندس هن شعر ۾ چئو پتو نظر آيو آهي
شيشي کي ويا توڙي.
پٿر جا هئا ماڻهو.

هونئن ليڪڪائن سان رومينٽڪ خط و ڪتابت کان قطع نظر. غزل جي
هڪڙي لغوي معنيٰ. حسين عورتن سان گفتگو ڪرڻ به آهي. ۽ ان حوالي سان وفا
عورتن بابت پنهنجي غزلن ۾ انوکا ۽ حيرت جهڙا گفتا نروار ڪري. عجب عجب جهڙا
شعر لکيا آهن

آهي عورت ته پوءِ حسين هجي.
صرف ٻارن جي چو مشين هجي.

هڪ ٻئي هنڌ هن چيو:

هر بدن کي سٺي ڪتاب جيان.
مون پڙهيو زير ۽ زير تائين.

وفا عورت جي انگ انگ ۽ بدن جي هنڌ هنڌ کي جيئن ڏسو ۽ پنهنجي غزل ۾

وفا

پيٽ ڪيو آهي. سڌي غزل ۾ ڪنهن نئي شاعر وٽان اهڙا مثال ٿورائي ملندا ۽ حمايت ۽ جدت جي سگهه به سچ سچ نه وڃي هيس ههڙن شعرن تان ڪيترائي غزلن جا ديوان قريبن ڪري سگهجن ٿا.

جسم پورو، لباس کاري پر۔

یہ فہماری نہ کر سیاری پر۔

2

گھنچ کدیو چڙي لباسن جا،

چو کري ناهي، استري آهي.

L

شب رنگ لباسی، مان نکتو جو بدن ڀورو

پُر نور لگو کمرو، قندیل لگی چوڑی۔

حسن ڏانهن وٺا جي سڪ ۽ چڪ جو هي عالم ته ڏسو. چوي ٿو:

سدائين حسن رهيو آ، وفا جي پيش نظر،

نه کنهن کان قوم پڄڻين ۽ نه کنهن کان ذات پري

وفا جي غزل جي آڙ ۾ عورت جي حسن ۽ جسم ڏانهن اهڙي آر پار رغبت ۽

خاص ڪري سنڌي ٻوليءَ جي ڪن ليکڪائن ڏانهن لکيل خطن جي صورتحال ڏسي. اڄي

بہ لیبو ہٹر ۽ مٹس رحمر بہ آیو ہٹر، پر جڈنھن ہن مجموعہ رحمر غزلن مان مینجہ نظر

وفا جي هن هيٺئين شعر تي پير، تڏهن ان شعر جي مفهوم باعث وفا جي پاڪ، پاڪ،

ذهنیت ہی متن اور حقو پیار بہ اچھی ویو اثر:

عروش و جیسین اچس محترمہ،

منهنجي ڪمري پر امانت رهندي،

هتي مان ڪنهن جي چيل ان ڳالهه سان سهمت آهيان ته جيستائين ماڻهو پاڻ سمورين

ناهي. سٺو ليڪٽ ٿي ٿي نٿو سگهي. هتي ڪنهن پٽ جو مثال چوڏهي. اڪيلي لطيف

سائين جو مثال ئي ڪافي آهي جنهن پنهنجي ذاتي تشخص جي ئي نفي ڪري ڇڏي ۽ حاح

پنهجي شاعريءَ ۾ پاڻ کي انگريزيءَ مان نمائيءَ جي نجهري چئي. پڻ اظهاريو آهي: سگهي

طرح حضور امیر خسرو پنہنجی مرشد حواحد نظام الدین اولیاء اگیان اہزو شی روپ ویس

وفا سندن بحالہ جودت اور اعلیٰ مقام پر

رکي غزل کي جن ڪافي جي ويجهو آندو اهو

وفا

ياد پري جا آيا ڏي،
 اکين پلڪ ڀسايو ڏي،
 مُرڪي مُرڪي موٽي ويو،
 نڪتا لڙڪ اجايا ڏي.

يا

نه فرض پارِي سگهان ٿو نه پيار ساهيڙي!
 ٻڌاءِ اهڙي جيئن مان مراد چاهي ڏي!
 مڃان ٿو تنهنجي محبت به زندگي آهي،
 مون کي اصول جي سوليءَ تان ڪير لاهي ڏي!

۽ سنڌي شاعريءَ ۾ ههڙن حسين حسين غزلن جو خالق، اسان جو هي وفا نائن شاهي،
 پنهنجي سڀاڙ ۾ رولاڪا ۽ اوجاڳا پسند ڪندڙ شاعر آهي. ۽ ظاهر آهي اهڙي حانه
 بندوشي پسند ڪندڙ شاعر وٽ مطالعو گهٽ ۽ مشاهدو وڌيڪ هوندو آهي. هونئن
 ڪنهن چيو به آهي ته ”سني، سڄي ۽ ڊفريٽ شاعري اوجاڳن، رولڙن ۽ آوارگين مان ئي
 سرچندي آهي. ۽ وفا جي شاعري ان جو جيئرو جاڳندو مثال آهي. ڪنهن چيو پئي: وفا
 کي دنيا جي ٻولين جي عظيم ادب جي ڄاڻ ڪانهي. ها! مڃجي ٿو ته ائين برابر
 هوندو. پر ڪو ٻڌائي ته لطيف، سچل، سامي، مير، غالب ويندي استاد بخاريءَ
 تائين... ڪنهن ۽ ڪهڙي شاعر دنيا جي عظيم پرڏيهي ادب جو مطالعو ڪيو هو؟ بس
 ته ثابت آهي ته، وڏي شاعري ڪرڻ لاءِ وڏي ڪتابي مطالعي بدران وڏي نظر، وسيع
 مشاهدي ۽ گهري چوٽ جو کاڌل هجڻ ضروري آهي. وفا به ان دولت سان مالا مال آهي.
 ۽ هونئن ته مفلس ۽ غريب آهي، پر غزل جي حوالي سان مان هن کي سنڌ جو دولت مند
 ترين شاعر سمجهان ٿو. ۽ ايتري دولت هجڻ جي باوجود هن جي ڪمر نفسي ڏسو، جو
 چوي پيو:

منهنجو مذهب پيار محبت،
 ڏسجو مان گمراهه نه ناهيان.
 نيٺ خطا ٿي ويندي مون کان،
 آدم هان الله نه ناهيان.

۽ وفا جي ههڙن طنز ۾ ٻڌل خوبصورت ۽ Creative غزلن سان سنڌ جو مڪروه،
 مصلحت پسند ۽ منافق معاشرو سدري ٿو يا نه! منهنجي آڏو ان جي ڪا اهميت
 ڪانهي. ها! ان کي پڙهي اهو ئي معاشرو خوش ضرور ٿيندو، جو منهنجي آڏو معاشري

کي شعر ذريعي ستارن بچاء. اها خوشي ڏيئي ئي راه راست تي اٿڻ جي وڏي اهميت آهي. ۽ ان حوالي سان، مان پنهنجي ڏاسي حبش ۾ وفا جي هن غزل مان ڪافي خوش به آهيان.

۽ ڇا وفا جي غزلن ۾ واقعي کي بحر وزن جا نقص آهن؟ يا هو پنهنجي غزلن ۾ ڪٿي ڪٿي اُحان به رير اضافت ۽ ثقييل ٻولي استعمال ڪري ٿو، يا هن جا روڊ گوڙي، جي شوق ۾ لکيل کي کي غزل - نظر ثاني گهرن ٿا. ۽ واقعي جي هن غزل ۾ اهي عيب ثواب آهن به ته، مان ڪير ٿيندو آهيان، ان مان اهڙا عيب ڪڍي، انهن جي اهميت گهٽائڻ ۽ انهن کي رد ڪرڻ وارو؟ ڇو ته ڪو به شعر جي چٽو، معياري ۽ سٺو آهي ته، اهو ته هونئن ئي زنده رهندو، جيئن نارائڻ شيام به چيو آهي

آدمي ٿو جيئي بس ڳڻيل ڏينهن کي،
شعر جي زندگي، سج سئين نٿ نئين.

خير. . هن مهاڳ / ملاقات جي آخري ڳالهه هيءَ به آهي ته، ويهين صديءَ جي غزل ۾، قليج، سانگي، گندا کان وٺي سو سالن دوران پيدا ٿيندڙ هزارين غزل گو شاعرن سان گڏ اسان جي هن پنهنجي وفا نائن شاهيءَ جو به Contribution نهايت وڏو آهي. ۽ مان هن جي غزل کي ويهين صديءَ جي اهم شاعرن اياز، طالب الموليٰ تنوير، نياز، شمشير ۽ ان کان پوءِ امداد، تاج، ذوالفقار راشدي ۽ مجروح وغيره جي غزل کان ڪنهن به طرح گهٽ اهميت نه ڏيندس ۽ نه ئي ڪنهن مؤرخ، نقاد يا ڪرام ڪاتبين تائين تاريخ نويس کي اهڙي اجازت ٿي ڏيندس ته، هو وفا کي ويهين صديءَ جي جديد سنڌي غزل جي "وڏي غزل گو شاعر" هجڻ واري حق کان محروم ڪري

مان ٿورائتو آهيان پنهنجي پياري دوست اسحاق سميجي جو، جنهن وفا جي هي غزل يڪ مشت مطالعي لاءِ مون کي ڏنا ۽ احسانمند آهيان، مان وفا جو، جهڙ مون جهڙي جونيئر ليکڪ شاعر کان (جيڪو ڪنهن به طرح هن تي مهاڳ لکڻ جو اهل پاڻ کي نه سمجهي) هيءَ مهاڳ لکرائڻ لاءِ پنهنجي پبلشر کي مار بار insist ڪيو. ۽ ان ڳالهه کي مان سچ پچ ته وڏي سعادت ۽ پنهنجي لاءِ خاص خوش نصيبي پيو پائڻيان.

نصير مرزا

حيدرآباد

31.12.99

وفا

غبارِ خاطر

شاعر فطري هوندا آهي ۽ فطري شاعرن کي الهام نه ٿيندو آهي
 الهام هڪ پراسرار حيثيت جو نالو آهي، جنهن کي الهامي حيثيت چئبو
 آهي. هيءَ حيثيت شاعر کي هن سراپا غلط ڏيڻ مان ڪڍي هڪ بي
 عجب و عجب دنيا ۾ وٺي وڃي ٿي، جيڪا الهامي ڏيڻ آهي. هن دنيا ۾
 اچڻ کان پوءِ شاعر نه رهندو هوندو، نه مسلمان، نه سک رهندو، نه عيسائي.
 هن کي هن سڄي ڪائنات جا اسان هڪجهڙا لڳندا آهن ۽ هن جي سامهون
 رنگ، نسل، قوم، ذات نه پر صرف اسان هوندو آهي. شاعر هن حيثيت ۾
 اچڻ کان پوءِ ڪوڙ، ڪمر، شر، ماضي، جنگ، ظلم، ناانصافي، ڏاڍائي،
 صل، ڏاڙي، اعوا، چوري ۽ دهشتگردي، کان شديد نفرت ڪري ٿو ۽ امن،
 انصاف، سلامتي، سچ، دوستي، حر، محبت، پائيداري، برابري، احساس
 ۽ عالمي امن جو علمبردار، حامی ۽ مبلغ ٿي پوي ٿو ۽ انسانيت جي
 حالن ۾ حيرت ۾ ڪوڙ ۽ سچ، امن ۽ ظلم، محبت ۽ نفرت، دوستي ۽ دشمني، خير
 ۽ شر، چڱائي ۽ برائي، عدل ۽ انصاف، رهبر ۽ امرد، هري ۽ پش، صحيح
 ۽ غلط اصل حالت ۽ شڪل ۾ نظر ايندو آهي ۽ پوءِ آمد ۽ الهام جون
 معجزه سانيون شروع ٿي وينديون آهن (آمد نه الهام جي ئي پيو آهي)
 حيرت انگيز منظر حيرت وٺڻ لڳندا آهن ڪڏهن ڪڏهن انهن نظر ايندو آهي
 ته جيئن شاعر جي سامهون فڪر ۽ خيالن، لفظن ۽ معنائن، تشبيهن ۽
 استعارن جا اڪيچار گل ٽڙي رهيا آهن ۽ شاعر اهي گل اهڙي اطمينان ۽
 خود اعتمادِيءَ سان چونڊي رهيو آهي، جيئن سدس پنهنجا گل هجن.
 ڪڏهن انهن محسوس ٿيندو آهي ته جيئن هڪ قسم جي برسات ٿي رهي
 آهي، جنهن ۾ شاعريءَ جا لوازمات رنگين موتين وانگر وسي رهيا آهن ۽
 شاعر هڪ ضرورت مند وانگر جهول جهلو بيٺو آهي. ڪڏهن انهن نه لڳندو
 جن بي شمار ۽ سهڻا سهڻا پکي اڏامي اچي شاعر جي اڳڻ تي ويهي رهيا
 آهن ۽ شاعر باقي هر خيال واري انهن پکين کي ٿل سان پڪڙڻ لاءِ
 پنهنجي جهوليءَ مان حوتر جي ان جون ٿيڻ پريڻدو، انهن جي آڏو اڇلائيندو
 وڃي ٿو ته جيئن هو شمرن جا پکي جهلي، قلم سان ڪاغذ جي پجڙي ۾

سد ڪري، شاعري جو چڙيا گهر تعمير ڪري سگهي پر هڪ شاعر لاءِ اهو ممڪن نه هوندو آهي ته هو اهو سمورو فصل و ڪمال مڙي وٺي ڪونش جي باوجود به شاعر نه سڀ موني ميڙي سگهي ٿو، نه سڀ گل چوڻدي سگهي ٿو ۽ نه ئي سڀ پکي هٿ ڪري سگهي ٿو. تمام گهڻي ڪجهه مان تمام ٿورو ڪجهه شاعر حاصل ڪري سگهي ٿو. ڇو ته ذات جي برسات جو وسڪارو تير هوندو آهي. جنهن کان شاعر بچي نه سگهندو آهي. تاهه جيڪي ڪجهه حاصل ٿيندو آهي، اهو الهامي هوندو آهي.

الهام جي نرول دوران شاعريءَ جي صورت ۾ سڀ ڪجهه نهيل نڪيل ملندو آهي، جنهن ۾ پنهنجي طرفان ڪجهه به ملائڻ جي ضرورت يا گنتائش نٿي رهي. شاعر صرف پيغمبر وانگر لکندو وڃي ٿو. دنيا جو بهترين ادب الهامي ڪيفيت ۾ ئي تخليق ٿيو آهي. هن ڪيفيت ۾ اهڙا اهڙا فن پارا تخليق ٿي ويندا آهن جو تخليقار پاڻ پنهنجي فن پاران تي حيران ٿي ويندو آهي. هن الهامي ڪيفيت جو وقت مقرر نه هوندو آهي، ڪنهن تي ڪيترو وقت طاري رهي ته ڪنهن تي ڪيترو وقت. هيءَ ڪيفيت طاري ٿيڻ وقت شاعر پاڻ ۾ هڪ زبردست شڪتي محسوس ڪندو آهي، پر جڏهن هلندي هلندي هيءَ ڪيفيت ختم ٿي ويندي آهي ته شاعر مان الهامي شڪتي به ختم ٿي ويندي آهي ۽ پوءِ هو ڪنهن سائي جي مريض وانگر پاڻ ۾ ڏاڍي ڪمزوري محسوس ڪندو آهي ۽ انهن ڏڪرجي ۽ سائو ٿي ويندو آهي، جيئن پهريات عورت پهرئين ٻار ڄڻڻ کان پوءِ ڌري گهٽ غش ٿي ويندي آهي. هي اهو عالم هوندو آهي جڏهن شاعر آرام جي ضرورت محسوس ڪندو آهي ۽ سندس کان هڪ اکر به لکهي نه سگهندو آهي. تارو مان به هڪ اهڙي ڪيفيت مان گذري چڪو آهيان، جيڪا گذريل هفتي سوا کان مون کي ڳاهه وانگر ڳاهيندي رهي آهي. ڪمند ۽ سرهڻ وانگر گهائي ۽ چيچڙي ۾ پيڙهندي رهي آهي ۽ ويسدي ويسدي سؤسوا غزلن جي گلن کي ذات جي گلدان ۾ سحائي مون کي سوکڙيءَ طور ڏئي وئي آهي. سؤ سواسؤ غزل لکندي هج ٿي ويو آهيان، حسره گهوٽيل پنگ وانگر ٿي ويو آهي. ڪمزوري ايتري جو لکڻ سان اڱرين ۾ ڳڏيڻيون پيون پيون. فلم ڳورو پيو لڳي، پيو وڏو ٿيندو پيو وڃي. انهن ڪٺي چنهي ته اهو مود ۽ جذبو ئي نه رهيو آهي. سهڪري هاڻي هڪ سٺ لکڻ نه مون لاءِ مسئلو آهي ۽ جي زور من تي ڪجهه لکي به ويس ته اهو وڻندو ڪونه. سڄو ڪوڙ پيو لڳندو ۽ انهن پيو لڳندو ڄڻ مهسحو آهي ئي ڪونه. اهڙي عالم ۾ پنهنجي طرفان ڪجهه لکڻ، سو به پڙهڻ جهڙو، ته هي الحال مهجي وس کان ٻاهر آهي.

حيثوڻيڪ مون پنهنجي شاعريءَ جي معرفت گهڻو ڪجهه چئي چڏيو آهي. تاهم مان اڃا گهڻو ڪجهه چوڻ گهران ٿو. چون ٿا، مون وٽ تمام گهڻو ڪجهه پيو آهي، جيڪو منهنجي داخلي ۽ خارجي زندگيءَ سان گهرو تعلق رکي ٿو. منهنجي زندگيءَ جا ڪيئي پهلو آهن ۽ هر پهلو لکڻ جهڙو آهي. اهو لکڻ پڙهندڙن جو مون تي فرض رهيو. منهنجو واعدو آهي پڙهندڙن سان نه جيڪو ڪجهه مون کي لکڻو آهي، اهو سڀ ڪجهه لکي، پوءِ مريدس، هن ڪتاب ۾ مان صرف پنهنجي مجموعي زندگيءَ جو مختصر خاکو پيش ڪري سگهندس.

ورهاڱي کان پوءِ 1948ع ۾ منهنجا وڏا شهر بنباله ضلعي امرت سر ملڪ هندستان کان سدا سنڌ ۾ آيا ۽ اچي ضلعي دادو تعلقي حيرپور ناٿي شاهه جي هڪ ڳوٺ گوري ۾ آباد ٿيا. جيئن ته منهنجا وڏا بهراڙين ۾ رهيا هئا ۽ ان وقت اخبار، ريڊيو، ٽي وي ۽ ٽيليفون جي سهولت نه هئي، تنهنڪري انهن کي ان وقت خبر پئي ته هي ملڪ هاڻي انهن جو نه رهيو آهي ۽ انهن کي ڪنهن به صورت ۾ پاڪستان وڃڻو پوندو. ڦرلٽ ۽ قتل و غارت گري شروع ٿي چڪي هئي، هن قتل و غارت گري ۽ ڦرلٽ ۾ اسان جو تمام گهڻو جاني ۽ مالي نقصان ٿيو، جنهن ۾ منهنجا به ماما، هڪ مامي ۽ نانو شهيد ڪيا ويا. منهنجي ڪواري ماسيءَ کي سڪ اغوا ڪري ويا، جيڪا بعد ۾ ٽاپر ڪانپوءِ واپس پاڪستان موٽائي وئي. متحرڪ ۽ غير متحرڪ جاندار به سموري اتي ئي رهجي وئي. اسان صرف ٽن ڪپڙن ۾ پاڪستان پهتاسين. گوڙي ۾ اچڻ کان پوءِ ان وقت جي گورنمينٽ اسان کي گوڙي جي ڀرسان باري جي هڪ ٽي آزاد زمينون به ڏنيون ۽ رهڻ لاءِ گهر به ڏنا. جڏهن مان هندستان مان سنڌ ۾ آيس ته ان وقت مان صرف چئن سالن جو هوس. سال ڪهه کان پوءِ مون کي پرائمري اسڪول ۾ داخل ڪيو ويو. گوڙي ۾ اسڪول به سنڌي ٻارن سان ويندو هوس، مسجد ۾ قرآن پڙهڻ به سنڌي ٻارن سان ويندو هوس، ٻاراڻيون راڻديون به سنڌي ٻارن سان، گليلي جي شڪار تي به سنڌي ٻارن سان ويندو هوس. حالڪو سنڌي ماحول ۽ سوسائٽي ۾ رهڻ جي ڪري ننڍپڻ کان ئي مون کي سنڌي ٻولي سکڻ جو مناسب موقعو ملي ويو. هلندي هلندي اوچو ڪليم جو دور شروع ٿيو. پر ان پڙهيل هجڻ جي ڪري اسان جي وڏن ڪليم ڪونه پرايا ۽ اهڙيءَ طرح ڪليمئن پنهنجي ڪليم جي رقم سان اسان جون رسمون خريد ڪري ورتيون ۽ گهر به اسان هڪ دفعو وري مهاجر ٿي وياسين. شروع شروع ۾ بابا کي به شادبون هيون، هڪ منهنجي سڳي ماءُ ڪرم النساء ۽ ٻي ماڻيلي ماءُ، ماڻيلي ماءُ هڪڙي ڏسهن گناري وئي ۽ سڳي ماءُ ٻئي ڏسهن. گهر جو نظام درهر برهر ٿي ويو. ماسي ٽڪر جي تڪليف نه پيدا ٿي پئي. ڏهه پنڌهن ڏينهن چاچي وارن سان کي ماسي ڪري ڏسي. چاچا وارن جي گهران

مائي وغيره ڪڻن مان ويندو هوس. هڪ ڏينهن ڪڏهن مان مائي ڪڻن وٽس ته مائي ڏيندي چاچيءَ مون کي چيو ته ابا مشاق! پنهنجي پيءُ کي چئجانءِ ته اسان رور رور بوهان جون مائون پڄاڻڻ جو ٺڪو ناهي ڪيو، مون کان ايترو حقو ٺٽو ٺٽو. پنهنجو ٻيو بددوست ڪري مون گهر وڃي چاچيءَ وارا سڀني لفظ نانا کي ٻڌائي ڇڏيا. منهنجي پٽي چاچيءَ وارا الفاظ ٻڌي روئي پئي ۽ روئندي روئندي نانا سان محاط ٿندي چيائين ته ”ادا حرات علي! هاڻي منهنجو گوري ٻر رهڻ جو ڪو ڪم ڪونهي رهنديون ته ويون گهر ته ويو، پاڇا مون ته پئي گذاري ويون پائي جو ته اهو روڻو آهي تون سان هاڻي هل ته توکي خيرپور نائن شاهه وٺي هلاڻ. جيستائين منهنجي شاديءَ جو ڪو بددوست ٺٽو، تيستائين هلي مون وٽ ره.“ منهنجي پٽي خيرپور نائن شاهه ٻر رهندي هئي ۽ پنهنجي پٽي پاڇاين جي وفات جو ٻڌي ٿيڻ آئي هئي. منهنجو ڏاڏو ۽ ڏاڏي اڳ ئي فوت ٿي چڪا هئا. سن مون کي هئي ڪا، تنهنڪري اسان جي ذاتي ڪٽنب مان صرف اسان ٽي جڻ وڃي رهيا هئاسين. هڪ نانا، ٻيو مان ۽ ٽيون منهنجو ننڍو ڀاءُ علام عباسي. آخرڪار امان وارن جي چهل ٻي حتمي کان پوءِ اسان پٽي وارن سان گوزو ڇڏي خيرپور نائن شاهه هليا آياسين ۽ پٽيءَ جي گهر رهڻ لڳاسين. جتي اسان کي ڪپڙا به ڏيڻجي ملندا هئا ۽ مائي به ٽي وقت تيار ملندي هئي. جنهن وقت اسان گورو ڇڏيو هو، ان وقت مان پئي درجي ٻي پڙهندو هوس. خيرپور نائن شاهه ٻي لڏي اچڻ کان پوءِ به مون تعليم جاري رکي. بدقسمتيءَ سان ٽن چئن سالن کان پوءِ منهنجي پٽي به ٽي ٻي جي مرض ٻي گذاري وئي ۽ اسان هڪ دفعو وري رڳي وياسين. پٽيءَ جي وفات کان پوءِ اسان کي واري واري سان پاڙي وارا مائي ڪري ڏيندا هئا. ڪپڙا رات جو نانا ڏوٽيندو هو ۽ ڏينهن جو محنت مزدوري ڪرڻ ويندو هو. هڪ ڏينهن ڇا ٿيو، جو اسان جي ڪنهن به مائي نه پڄاڻي. شام جو ڪڏهن مان آيو ۽ ان کي اها خبر پئي ته تمام گهڻو ڏک ٿيس. پاڻ مائي پڄاڻڻ جي ڪوشش ڪيائين، پر نه ڪري سگهيو. ڪڏهن مانين ساڙي ڇڏندو هو ته ڪڏهن پاڇي. هڪ رات نانا سڄي رات جاڳندو ۽ سوچيندو رهيو. صبح جو اسان ٻنهي ڀائرن کي سامهون ويهاري صلاح مشوري جي انداز ۾ چيائين ته ”انا اسان ڪيرو وقت لنگهڻ ڪاٽنداسين ۽ پاڙي وارن کي مسون ڪنداسين. بوهان ڇو ته مان ٻي شادي ڪري وٺان.“ اسان ٻنهي ڀائرن کڻي ها هئي.

خيرپور ٻي ساڳي گهٽيءَ ٻي اسانجي قوم جي هڪ عورت رهندي هئي، جنهن کي چار ٻائون هيون. چئن ڏنن مان ٻن جون شاديون ڪرائي ڇڏيون هئائين، ٻه اڃا ڪواريون هيون. مائي ڪوٽڻا مان لڏي جون پڙيون ۽ ڪوٽ اتي خيرپور ٻي گهٽيءَ رهندي هئي. ٽي چار هندن جون

ڄاڻون ته قصي ۾ ڪون رسي هئي هڪ ڏينهن ان عورت جي نانا سان ملاقات ٿي ۽ آخر ان جي وڏي ديءَ سان ناني جي شادي ٿي وئي. ساديءَ کان پوءِ اسان نانا جي سر جي گهر ۾ رهڻ لڳاسين. پيسو ۾ چوندا آهن ته ماءُ جي مرن سان ادبيءَ نه مري ٿو وڃي ۽ جي پيءُ بي شادي ڪري ورتي ته سمجهو ماءُ پيءُ ٻنهي مري ويا. شاديءَ کان پوءِ نانا اسان سان گهريل بوجھ هٽائي ويو ۽ اسان ٻنهي پاتر ماسل پٽي جي چڱيءَ ۾ ان ڪٽڻ وانگر ڏرما ۽ پيسا رهواسين. جڏهن مان نائين درجي ۾ آيس ته موقع جي خلاف ۽ غير ارادي طور منهنجي مائيلي ماءُ جي بندي پڻ سان منهنجي شادي ڪرڻي وئي. هر خيال ۽ معقول نه هجڻ ڪري، منهنجي گهر واري ۽ مان سڄي عمر ڪو نه ٺهياسين. منهنجي شاعريءَ جو اسانجي سال به منهنجي شاديءَ وارو سال ئي يعني: 1966ع آهي. هي اهو دور هو جڏهن سنڌي اردو گڏيل مشاعرا ٿيندا هئا، ۽ شهر ۾ به ادبي برهمڻ ڪم ڪنديون هيون: هڪڙي برهمڻ طالب الموليٰ ۽ ٻي برهمڻ طالب. مان برهمڻ طالب سان وابسته هيس، جو منهنجي شاعريءَ ۾ استاد محسن ڪڪڙائي صاحب، آثم، وقار ۽ رار نائن شاهي جي وابستگي به هن برهمڻ سان هئي. محسن صاحب مون کي سنڌي ۽ اردو جا سمورا مشهور ڪتاب پڙهيا ۽ پاڻ سان مشاعرن ۾ به وڃي وسندو هو. خيرپور نائن شاھ ۾ تسدڙ مشاعرن ۾ مان اڪيلو غير سنڌي هوندو هوس، جيڪو سنڌيءَ ۾ شاعري پڙهندو هوس.

1964ع ۾ مشترڪ پاس ڪم. ساڳئي سال منهنجو وڏو پٽ سڪندر ڄائو ۽ منهنجي مائيلي ماءُ اهي لفظ چئي مون کي جدا ڪري ڇڏيو ته ”تار ڇڻڻ جي لاءِ تيار آهين پر ڪارائڻ لاءِ تيار ناهين. اڄ کان وڃي تون جدا آهين.“ منهنجو دلي شوق هو ته مان ڊاڪٽر، وڪيل يا پروفيسر ٿيان، پر حالتن جي ڪري مون کي مشترڪ کان پوءِ يڪدم جانورن جي پالڻا واري ڪاتي ۾ هڪ سال جو هڪگامي ڪورس ڪرڻو پيو. سال ڪس مان مالي پرڻائيءَ جو بريم طرح شڪار رهيس. اهڙيءَ طرح پرڻاڻن جي ڪري هڪ ڪورس پاس ڪري وڃس ۽ 1966ع ۾ نوڪريءَ جو آرڊر ملي ويو. نوڪري دوران پرائيويٽ طور تعليم جاري رکيم ۽ پوليٽيڪل سائنس ۾ ايم. اي ڪري ورتم.

منهنجي شاعريءَ متعلق مان ٿورن لفظن ۾ هينئر چونڊس ته منهنجي سموري شاعري ارسي آهي، آفاقي نه، فرشي آهي عرشي نه، ڌرتي لاءِ آهي آسمان لاءِ نه، ماڻهن لاءِ آهي فرشتن لاءِ نه. آسمان مان مون صرف ڪائنات جي ڇت جو ڪم ورتو آهي، تنهن کان سواءِ خدا نه ڌرتيءَ تي ۽ انسان به ڌرتيءَ تي. مون کي مٿي نهارڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي. منهنجي سڄي

شاعري هڪ مسلسل جذباتي اٿل. دمدار، سنجيده، پرحلوص ۽ بي لوث محرڪ اهي ظلم، منافقي، نفرت، جنگ، ناانصافي، علامي، ڪفر، ڪوڙ، ن برابري، دولت، طاقت جي غلط استعمال، عالمي امن، خلاف ۽ مظلوميت، غربت، امن، انصاف، پانسجاري، محبت، دوستي، آزادي، خودمختياري، اظهار حال، جنگائي، سچ، احساس، وفاداري، خودداري ۽ انسانيت جي حقن جي گهڻو ڪري حذر ۽ ڪو هڪڙي زبان وارو بي. زبان ۾ لکندو آهي يعني پنهنجي مادري زبان ۾ هوندي اٿس پر هو لکندو بي زبان ۾ آهي، جيڪا هن جي مادري زبان نه هوندي آهي نه هو سوچندو پنهنجي زبان ۾ آهي ۽ لکندو ٻي زبان ۾ آهي. يعني صرف زبان ۾ هوندي آهي باقي ان جو سمورو مواد (جنهن ۾ سڀ ڪجهه اچي وڃي ٿو) سندس مادري زبان وارو هوندو آهي — جنهن جي پٺيان هن جي زبان ۽ قوم جو سمورو پس منظر نظر ايندو آهي. مون ائين نه ڪيو آهي ته سوچيان پنهنجي زبان ۾ ۽ لنگان سنڌي زبان ۾، مون سوچيو به سنڌي زبان ۾ آهي، نه ٺڪيو به سنڌي زبان ۾ آهي. مون پنهنجي سنڌي شاعريءَ کي سڀ ڪجهه سنڌي ڏنو آهي. زبان به سنڌي ته بيان به سنڌي، مان سنڌي زبان جو شايد پهريون بدصيب شاعر آهيان جنهن جو اڃا تائين هن کان اڳ فقط هڪ مجموعو شايع ٿيو آهي، حذر ته مان ۱۹۶۱ع کان شاعري ڪري رهيو آهيان ۽ مون وٽ ويهن پنجويهن مجموعن جيتري شاعري موجود آهي. ننڍڙي نوڪريءَ جي محصور پگهار مان پنهنجو پيٽ به پالي ٿو سگهان. منهنجي موجوده مالي حالت اها آهي جو هن ڌرتيءَ تي منهنجو ڪو ذاتي گهر به ڪونهي. تنهن کان سواءِ پنهنجن ستن بيمارين جو برباد طرح شڪار آهيان، پر علاج جون سهولتون به هجن ڪري ڏينهن ڏينهن اسن ۾ برف ۽ پاڻيءَ ۾ لون وانگر ڳرندو پيو وڃان. 'وفا' جو مهاڳ نصير مرزا صاحب لکڻ فرمايو آهي، جيڪو منهنجي لاءِ هڪ اعزاز جي حيثيت رکي ٿو. منهنجي هي دير به خواهش هئي ته گهٽ ۾ گهٽ منهنجي هڪ شعري مجموعي جو مهاڳ نصير مرزا صاحب لکي. مرزا صاحب کي سٺن مهاڳن لکڻ جو ڏاڏو به آهي ۽ ڏاڏا به سندس نظر به خوبصورت آهي ۽ شعر به. ذاتي طور تي نصير صاحب هڪ مڪن ماڻهو آهي، صفا امن پسند، گهٽ ۽ نرم ڳالهائيندو ٿورن لفظن ۾ ائين ڪئي چئجي ته وفا جي ساريءَ سان بعلق رکندڙ هر قسم جي محبت ۽ حق کسي نصير مرزا صاحب ۽ اسحاق سمجھي صاحب ڪئي آهي، مان صرف ٽريل پٽ تي آيو آهيان.

وفا نائن شاهي

گهر نمبر ۸ مسلم اود راجپوت ڪالوني،

لطف آباد عمر ۶۰

حيدرآباد

نه فرض پالی سگهان ٿو، نه پيار ساهيڙي!
نڌاء اهڙي جشن مان مراد چاهي ڙي!

نه مون کي نه نئي سڃاتو، نه توکي مون سڃاڻو!
اسان ننهيءَ جي بصيرت تي حيف اهي ڙي!

مڃان ٿو تنهنجي محبت به زندگي آهي،
مون کي اصول جي سوريءَ تان ڪير لاهي ڙي!

بدي ڪهن ۾ ڪٿي ويو هراڙ ڏک تنهنجا،
تتي - ٿڌيءَ ۾ ويو توسان جو نياهي ڙي!

دهي سٺي آن نه جو هان پنهجي قسم کي،
نئين سنڌ کان وري ڪير توکي ٺاهي ڙي!

هو تنهنجا ٿورا نه لاهي سگهيو ته ڳانڍيو،
وفا غريب سهي، بي ضمير ٺاهي ڙي!

★★

جسم پورو، لباس ڪاري ۾،
 برف باري نه ڪر ساري ۾.
 مور اکس ۾ ٻني بلاش ڪيا،
 لڙڪ سا ها ٺهجي جاري ۾.
 ڪو سدا من پني ۽ ڪو پاڻي،
 فرق ا عس ۽ گذاري ۾.
 چند ساهن جي ڪشمڪش آهي،
 جي پڇو زندگي، جي باري ۾.
 چند منهنڙو مٿي ويو آهي،
 پيو حنان رلف جي اندازي ۾.
 ٻار مان ٻار جو سُرَاع مليو،
 چند جو سوجهرو سناري ۾.

هڪ نئ درسي، جو بوه ۽ گدرو،
فرو مع جو مهي ۽ ڪاري مر

ڪسبائن پري پري رهندس،
سٺ ابدس اسان جي واري مر

صرف چاهت جو حق بحال هجي،
فرق ناهي اچي ۽ ڪاري مر.

وصل ۽ هجر ٻئي ڏنم جانجي،
فرق آ ڪن ۽ ڪناري مر.

حسن عالم سان ننهنجي پيٽ ڪيم،
فرق جستن چنڊ ۽ ستاري مر.

حي اکين جي شعور سان ڏسجي،
دلڪشي آه هر نظاري مر.

ڪونه سمجهي سگهيو زبان وفا،
سو اِشارا ها هڪ اشاري مر.

★★

وٽين جڏهن ڪا پير پائي باغ ۾.
 باغ ۾ پيو پاسا ورائي باغ ۾.
 رنگ ۽ خوشبوءِ جي پويان رلي،
 پاڻ کي وسس وڃائي باغ ۾.
 شهر سنهجي ۾ ائين منهنجو وجود،
 جيئن ڪو مالهي پرائي باغ ۾.
 تنهنجي واعدن سان ڪچهريون ٿو ڪيان،
 آس جي چادر وڇائي باغ ۾.
 تون به وٽين گل پي ويا، هاڻي مٺا!
 ڪير ويٺو ڏوڙ پائي باغ ۾.
 بند اکون موسم گل جون وفا!
 ڪو پيو ڪڙا مٺائي باغ ۾

★★

عسوی رُسوا کُری ڇڏيو آهي،
حُسن سڀا کُری ڇڏيو آهي

ڇڪ سار اک م نِي اڇيلاڻ هُئا،
نو به سڀا کُری ڇڏيو آهي.

سُهجيءَ منهنجي سار جو احوال،
وڻ هر جا کُری ڇڏيو آهي

نُون پري، ڇڪ پري، جاب پري،
هجر جا جا کُری ڇڏيو آهي.

نهجي بس جي سڙن لڏ مون،
دل کي دريا ڪري ڇڏيو آهي.

منهنجو محبوب هو. وفا! جنهن کي،
سهر 'دنيا' ڪري ڇڏيو آهي.

حسن بها ڪري ڇڏيو آهي،
عشق رسوا ڪري ڇڏيو آهي.

وصل پي ٺاه هاڻ دل جو علاج،
هجر پسپا ڪري ڇڏيو آهي.

تو ڪيو زلف کي گهٽا ۽ مون،
من کي صحرا ڪري ڇڏيو آهي.

حسن وارن ۾ تنهنجي حسن جي قل،
حشر برپا ڪري ڇڏيو آهي.

توسان ئي ٿو جيئن مرڻ چاهيان،
تو الڏ چا ڪري ڇڏيو آهي.

هجر صحرا ڪري ڇڏيو هو وفا!
وصل دريا ڪري ڇڏيو آهي

★★

مونڪي ڏيئي طويل تنهايون،
ويو هلو گهر، وڃائي شهائون.

تجربو تجربو گواهي آ،
عاشقيءَ جو حصول رسوايون.

سارو عالم رُئل رُئل آهي،
ڪنهن سان برحقن ۽ ڪنهن کي پرڇاڻون؟

هڪ نه ٻئي جي ضرور لڄ رکندو،
دوستو! گڏجي هن کي سمجهايون.

جنهن جي پرڇڻ جو شرط موت هجي،
اهڙي ظالم کي ڪيئن پرڇاڻيون؟

مون مُحبت سان جنهن جا پير جهليا،
ويو هلو نفرتن سان ٽڪرايون.

حُسن دولت جي چڇڙي ۾ وفا!
فاف ڪش حسرتن جون پٺاڻيون.

★★

نوجوانيء جي ملاقات وفا! سانوڻ ۾!
حسن عالم بي لڳي رات وفا! سانوڻ ۾!

غسل ڇڏي مان ڇو نڪو نه موڪلي ائين لڳو،
جڏهن نظر ايندي آ پريات، وفا! سانوڻ ۾!

ٻاڦي دسا ڇو ڪوئي شخص هجي يا نه هجي،
پر هڪڙي مان ۽ سندس ذات وفا! سانوڻ ۾!

هار ۽ جيب جو احساس ۽ تنهنجون مرڪون،
منهنجي لڙڪن کي نه ڏي مات وفا! سانوڻ ۾!

سبح ۽ حمد جي اک پوٽ سنڌي منظر ۾،
نه لبي ڏسهن، نڪا رات وفا! سانوڻ ۾!

جڏهن پيغامبر وقت مٿان نهي ٿو نزل،
بي وسي شعر جي نيش ذات وفا! سانوڻ ۾!

توڻ به ٿر جهڙو بدن آلو ڪري وٽ ڇرنا!
تي ٿئي ميهن جي حيرت وفا! سانوڻ ۾!

★★

ويو ملي، عاسمي فصول - ۱۰۱،
خس جي سدڪي فصول - ۱۰۲،

هر طرح جو مساهدو بي ويو،
منهنجي آوارگي فصول نه وئي.

پيار تان وارجي وڃن وارا!
شڪر ڪر خودڪشي فصول نه وئي.

زُلف، رُخسار جو شعور مليو،
تيرگي، روشني فصول نه وئي.

مونکي پنهنجو ڪري وئي آهي،
اجنبِي چوڪري فصول نه وئي.

ڪُهنه نرالا مشاهدا ٿي ويا،
دوستي، دشمني فصول نه وئي.

ڪوڙ ڏاڍو ٿيو دليل وفا!
سچ جي دوستي فصول نه وئي.

★★

ڳوڙهو ڳوڙهو رولي روا!

دل دريا ڇاڇولي روا!

لڙڪن جو ٿئي ڪو ته ڏٺي،

ڪو دل وارو ڳولي روا!

يار ويو هر مند مٽي،

هاڻي سائون جهولي روا!

ماڻهو سمجهن مرڪي پيو،

جڳ ۾ اهڙي رولي روا!

ماضيءَ جي اونڌاهيءَ مان،

بادون ڳولي ڳولي روا!

ڪر آزاد اُميدن کي،

سڏڪيندڙ! دل کولي روا!

آءُ ڪٿي مُشتاق وفا!

پوءِ به قيمت ٻولي روا!

★★

حسنائس هو سلامت رهندي،
منهجي جنون جي علامت رهندي.

حڪڙهن طالب دولت رهندي،
پيار جي حق ۾ خيانت رهندي.

مونکي ڇاتيءَ تي ڪڍائڻ وارا!
توسان تا حشر محبت رهندي.

حُسن جو ظلم، جوانيءَ جو ستم،
ڪيتري نائين قيامت رهندي.

پيار جنهن سان به ڪرين، روح سان ڪر،
ورنہ مابوس حقيقت رهندي.

هڪ جو دامن نه جهليندي جيسين،
ڪا عبادت نه عبادت رهندي.

زور ۽ زر جو رهيو دم جيسين،
ڪهن جي عصمت ۽ نه عورت رهندي.

هوش ۾ جيسين اچي محرم،
منهجي ڪمري ۾ امانت رهندي.

★★

اک جي رستي تان کڻي ڇڏ موني،
دل جي بندوق هڻي ڇڏ موني.

ڇو ٿو لڪرائين ننڍڻڪن وانگر،
ڪهن جي ڏن سان ته ڏٺي! ڇڏ موني.

پيار جا پنڌ، جبل جون چاڙهون،
آه تڪليف گهٽي، ڇڏ موني.

فصل گل تائين رهي، جا آئي،
وسني ٻن ڇن ٻر چڻي، ڇڏ موني

ڪهر نه ڇڏ، اءِ رُحس جو راهي،
جا صديءَ هڻري هتي، حد موني

موني پيماني تي لاس ۾ وفا
پنهني ٻيون جي پتي، حد موني

★★

ستر گول ڪري ويو آهين،
 خالي جهول ڪري ويو آهين.
 ڪو به نه تنهنجو، ڪو به نه منهنجو،
 ڇا ماحول ڪري ويو آهين.
 اک اک جو در کڙڪايان پيو،
 دل ڪشڪول ڪري ويو آهين.
 بهر پوئي شل، مونڪان بدظن،
 منهنجو ڍول ڪري ويو آهين.
 ڪو به خريدي ڪونه سگهي ٿو،
 چئن انمول ڪري ويو آهين.
 گڏ جيئنداسين، گڏ مرنداسين،
 حسن محول ڪري ويو آهين.
 سکر ڪدار اهان جو وچري،
 عبادت ڍول ڪري ويو آهين

★★

وقت مُرشد لڳو، مُريد لڳو،
باقي هر فلسفو شهيد لڳو.

کُوڙ هر دؤر پر قديم رهيو،
سچ هر دؤر پر جديد لڳو.

عمر گذري وئي حُسين جيان،
حو مٿي پر لڳو يزید لڳو.

مان ته انسان هان - وجوڙي پر،
خود خدا آه آبدید لڳو

خود پریشان آه تير انداز،
سر اهڙو سندس شديد لڳو

لُڙڪ ۽ مُرڪ کي حڏهن پوريم،
عمر حوسنيءَ کان وفا! مرید لڳو

★★

فيل ، سارو کړی - مری وياسس ،
کريلا دی ، ری - مری وياسس

هر طرف مشکلات جا دریا ،
ه اسان سب بری - مری وياسس

يا خدا ايا ، دسکسر ايا ،
بر به سري بری - مری وياسس

کو کني تو به کو کنانی تو ،
ريدگی ، حی بری - مری وياسس

مارا! تورو جون - گهتو سمجهن ،
حسن خور ، بری - مری وياسس

جعله ورن هو اه وارو وفا ،
بند تی وني دری - مری وياسس

★★

صحنِ دلی لارِ سرِ بنی!

سورِ دھارِ سرِ بنی!

رسمِ صبا کا، اُں،

منہجِ کُہارِ سرِ بنی!

درسی، سی + سورِ سرِ بنی،

کدا کرارِ سرِ بنی!

ظالمِ اریِ دِلِ اری!

کاسوں، کُہارِ سرِ بنی!

فریلِ حسوِ دارِلِ کی،

دلِ حور، داراِ سرِ بنی!

جو دِلِ بنی دسبِ ضربلا،

حوِ ریحِ زاراِ سرِ بنی!

کُہرِ کی بِلَاسِ مو وفا،

کُہسوں ءِ ناراِ پیرِ بنی!

★★

برسي ٻي برسات، وڃن ٿي ڪاڏي!
حسرت مراد رات، وڃن ٿي ڪاڏي!

روپ جو ناهي ديس، گهٽي ڏس دٻاءُ،
سار جي ناهي ذات، وڃن ٿي ڪاڏي!

ننهائي، ويچار، اندر، ڳڻپون،
اي منهنجي پرياءُ! وڃن ٿي ڪاڏي!

اُچلڻا مون هٿن ۾ هلي آ هائي،
ٿي وئي منهنجي مات، وڃن ٿي ڪاڏي!

رون جا رشتا ڪوڙ نه هوندا آهن،
ٿي منهنجي ماسا، وڃن ٿي ڪاڏي!

حسن جي دروازي تي بيٺل سانل،
ٻار گهري خبرات، وڃن ٿي ڪاڏي!

نو نه چيو هو تنهنجي تنهنجي اهاڻ
هي، ڪنهن جي ناراض؟ وڃن ٿي ڪاڏي!

ذات سوا فنڪار وفا ان پورو،
يون ان منهنجي ذات، وڃن ٿي ڪاڏي!

★★

اٺن ٻنن جون بهارون پهسوں،
جنن رحم کي جمارون پهسوں.

وٺي هلي رسم جو ونواهه پڇي،
ٻار جون سد نوارون بهنسون.

عسڪي سگرم ۾ پوڙهو ٿي ويو،
نه ٿي حسون ۽ نه هارون پهسوں.

ڪنهن جي مرضن کي ورائڻ خاطر،
منهنجي گوزهي جون فطارون بهنسون.

ور زماني جي چرهي ويو شايد،
جنهن کي فاصده نه بڪارون بهنسون.

جنهن نه ڪم جو نه رهيو دل جو حص،
جرانون، نه بهارون پهسوں.

هو، جو وڃي نه، وفا سان گولن،
ساريون راهڪدارون بهنسون.

★★

ڪڏهن نانگن جان نس نس کي ڪڪي ٿي،
 ڪڏهن ڏنگن ني منُ جان چپ رکي ٿي.
 ٿريل آهن سدس نس نس ۾ تاندا،
 سياري ۾ اونهاري جان بکي ٿي.
 بجاهل عارفانه ۾ رهي ٿي،
 اهو پرڪن لئه هر صوو جڪي ٿي
 احوستي شيب شيب معراج هوندي،
 هٿن پيرن کي هو مينديون مڪي ٿي!

★★

ٻ ڏسجي بي وهامن واري،
 ۽ سڙي اهي اڏامن واري.
 هيءَ حا چڪلي م پجي ٿي اڦا!
 ديءَ ٿئي تنهنجي علامن واري.
 رڪ پنڪر جي اڏامن واري.
 حس جي سمع اجهامن واري.
 هن ملاقات م محسوس ٿيو،
 مهلف اهو ويسامن واري.
 نج وفانر حا کڻي نوت صنم!
 عاشقي اهو وضامن واري.
 جربو آهي، ٿئي ٿي سگهي،
 هر کڻي، سرس اڀامن واري.
 عشق مهنجو آ نهائين جهڙو،
 هوءَ پهرڻ ۽ نه ڪامن واري.
 اٽش هجر مٿان رو نه وفا!
 ناه لڙڪن سان وسامن واري.

★★

مُرڪ سنجدگيءَ ۾ دلچي وٺي،
وصل مان اصل ۾ بدلجي وئي.

جيئن شرياني ۾ سُرخ لهو،
منهنجي سس سس ۾ ايش رلجي وئي.

ميٺ جان، نل جان ۽ صاف جان،
منهنجي ساري بدن تي ملجي وئي.

حق تي آه، حق تي رهندي،
توڙي سٽجي وئي، نوري ڪلجي وئي.

هڪڙو اهڙو سفر ۾ موڙ آيو،
راه ۾ راه جان بدلجي وئي.

روز ڪٽندي هئي قسم ڪوڙا،
ڪالهه رنگل هئن سان جهلجي وئي.

مون تڏهن مسڪرايو ڪونه وها!
منهنجي لُڙڪن سان ئي بهلجي وئي

★★

مُعطِر سسنا!

گُلن جا مھسا!

نہ مانگن نہ جوگن،

پریشان بسنا!

سر دست دلون،

سر دوس سسا!

نہ حلوا، نہ موسی،

سر طور سسا!

مار کسکول خالی،

نون ان گت خربنا!

حدا حی سھاری،

اسار حا سفسا!

سدا سر تری، نی،

کشن حا مرسا!

وفا! سحت مُنکل،

محبب حا رسا!

★★

جڏائيءَ م ڳري وينداسين شايد،
رُسي ويو آن، مري وينداسين شايد.

مرارن م رڪيل ڏينن جان پيارا!
اڪلائي پري وينداسين شايد.

رھو جي پٽ جو پٽڪو سلامت،
نه جو ابو، چري وينداسين شايد

هوان سب سوفا ٿيندا وڃن ٿا،
برائين وٽ وري وينداسين شايد

جي ٻو ڪردار سٺي، جو نپايو،
نه هر دريا تري وينداسين شايد

اچي ويناسين وفا، حاحل هس م،
هن بدراڻ ڪري وينداسين شايد

★★

مون ۽ مونساڻ پيار ڪندين، هل ڪُورا،
گهور سڄو سسار ڪندين، هل ڪُورا.

سڀني کي نڪراندسڻ، مون خاطر!
رنجيدو هر يار ڪندين، هل ڪُورا.

سڀ ڪجهه گهوري سر جو ساڳو لاهي،
چاهب جو اقرار ڪندين، هل ڪُورا.

مون سان گڏجي، مظلومن جي جو مر،
هر ظالم تي وار ڪندين، هل ڪُورا.

عيسيٰ ۽ منصور خان، سچ جي خاطر،
بار! ادا ڪردار ڪندين، هل ڪُورا.

ڪٻڻي ڪندين آباد وفا جو جيون،
بس - جن کي ڪلار ڪندين، هل ڪُورا.

★★

سنهون آڱريون ۽ چَلا موڪرا،
پريشان سڀ چوڪريون چوڪرا.

بهارن ۾ رنگين بدن مالهڻيون،
گلن جا ڪنئون ٿيون وتن ٽوڪرا.

وڃي وڃي ونواھ ۾ ڏوڪري،
بلو ڪر ڪو پنهنجو پيو ڏوڪرا!

رهڻ راز کي راز ڏيندا ڪٿي،
اهي وات ڳاڙها ۽ منهن موڪرا.

چڏي پيار، افسوس جي ڳالهه آ،
سباسب ۾ ڪاهي پيا چوڪرا.

حدائي ۾ چولون ڏريون ٿي ويون،
وڃوڙن ۾ ٿي ويا چَلا موڪرا

★★

اکبن بر اکبرا تنهنجا!
دل ۾ رين بسيرا تنهنجا!

مان شهري هلچل ۾ ڦاٿل،
واهن ۾ واهيرا تنهنجا!

ڪوڙڪيون ۽ دام گواهي،
هر ڏيري ۾ پيرا تنهنجا.

مون لڻ ايندي نيٺ قيامت،
ٿيندا نيٺ نيبرا تنهنجا!

سُوريءَ تي پي هوڏ سلامت،
آهن ياک پلبرا تنهنجا!

ڪشش وفا بچدو ڏنگن ڪار،
خُملِي سڀ، سپيرا تنهنجا!

★★

سڌس چھرو ڏٺي جي لاٽ وانگر،
مقدر منهنجو اوندھ پاٽ وانگر.

تڏھن ھر دڳ ۾ آھن پير منهنجا،
لڳي ھر واٽ تنهنجي واٽ وانگر.

نظر تيز ۽ تڪي تلوار کان پي،
لڳي ٿي ھر نظر جي ڪاٺ وانگر.

منو مٺاپ ٿئي ٿو قند جھرو،
وچوڙو آھ چھرو چاٺ وانگر.

جمن کان پوءِ اڱريون چٽيان پيو،
لڳي چوري لذیذ چاٺ وانگر.

وفا! فوس فرح سائون ۾ ئي ويو،
بدن جھن جو هو برھي سٺ وانگر.

★★

بخمل، اطلس، ربشم، پٽ!
تنهنجي بُت جو مُور نه مٽ!

وڪر ناهي دل چور ياڻ!
پاڳل! پيار نه آهي هٿ!

ريڙهو - رُوح رهاڻ - گهٽي،
ڏاڙهون، صوف، ترازي وٽ!

الفت ۾ استاد، مگر،
لڪڻ پڙهڻ ۾ ڪورو جٽ!

ورنہ، ويندي ڳالهه وڌي،
بَدُو چڱو آ، جٽ ۽ ڦٽ!

ميلي ۾ ها مرد ويل،
مونکي ڪالهه لڳي ويو جهٽ!

آزاديءَ جو گهوت وفا!
منهن تي موڙ، ڳچيءَ ۾ ڳٽ!

★★

اڳياڙي، پوياڙي، جو،
جبون ڏک ڪهاڙي، جو.

آهي وقت پڇاڙي، جو،
نقشو اڇڙيل واڙي، جو.

دل، جي ڌرتي صدمي سان،
ڪڍا ڏک پوياڙي، جو.

ون ون وبو ويران ڪري،
ڪڙو سهجي ناري، جو.

نٽ مهڻجي احساس ڏکيو،
هڪڙي انگ اکهاري، جو

حسرت حسن جواني، ڪي،
جوڀن هڪ ڪراڙي، جو.

دل تي اک جو وار سو،
جوڙ تي ڦٽڪن آڙي، جو

پيار ٻڌايو راتي ڪي،
رستو مومل ماڙي، جو.

مان وڻ جو ڦهلاءَ وفا!
تون پاڪر بي پاڙي، جو.

★★

شهد وانگر گڙي پيو ڪوئي،
منهن تان مڪون تڙي پيو ڪوئي.

گرم چايس جي سرڪسي، جو قسم،
بُت ۾ ڪوڪا جڙي پيو ڪوئي.

تنهنجي واعدن جي سرد شامن ۾،
سج وانگر سڙي پيو ڪوئي.

لاٽ وانگر پري پيو ڪوئي،
وَتَ وانگر سڙي پيو ڪوئي.

ڊيل هٿ ۾ ڏسي شڪاريءَ کي،
مور بن ۾ رڙي پيو ڪوئي.

اٺس سُڪائي ٿو پنهنجا وار چڀدي،
جيئن نه مُونڪي ڪڙي پيو ڪوئي.

جهل جي اُس ۾، پنهنجي منهن ويٺو،
برف وانگر گهڙي پيو ڪوئي.

هد تي ڪلهه وڇائي وار وفا!
اڄ تڏي تان تڙي پيو ڪوئي.

★★

جو وهي!

سو لهي!

جو هلي،

سو رهي!

چرڪ جان،

پيو بهي!

آسرا -

شل نهی!

جيئن چڙهي،

تيئن ڊهي!

ڪڪ پي،

لڪ لهي!

ڪو ڪري،

ڪو سهي!

هر وڃي،

هو رهي!

★★

آخر نهندي ڳائيندي!

ڪيسن پيار لڪائيندي!

جيئندي ڪيئن زماني ۾،

سڀ کي جي نڪرائيندي!

روز ملي چاندوڪين ۾،

پڪ مونکي مارائيندي!

اڄ ڪاريهر رقص ڪندو،

جوڳڻ بين وڃائيندي!

صرف بدن جو پيار ڪندي،

دل کي ڪونه سنائيندي!

رات ڏياري آ راڌا!

مونکي ڪير جلائيندي!

رسو وٺي ٿوڙائي جاءِ،

مُشڪل واک ورائيندي!

تو مون جهڙا ڪوڙ وفا!

روز وٽي ڦاسائيندي!

★★

ڪٽ ڪٽڻ، ڪٽ مرن ڪونه آيو،
پيار ڪنهن کي ڪرڻ ڪونه آيو.

ڪنهن کي اڳتي وڌڻ ڪونه آيو،
ڪنهن کي پٺتي وڃڻ ڪونه آيو.

بي حسابيون گهڙوليون ڀريون سين،
موه جو مٿ ڀرڻ ڪونه آيو.

پاڻي پاڻي تريو هان، ٻڏو هان،
پر سُڪيءَ تي ترڻ ڪونه آيو.

حُسن پاڻي ۽ لون عشق آهي،
عاشقن کي ڳرڻ ڪونه آيو.

جهڙ جي چم چم سرابن ۾ ٿي وئي،
پر اڃايل هرڻ ڪونه آيو.

صرف چمڪين تي هيري چڙيو مون،
ڀاڳرن ۾ ڀرڻ ڪونه آيو.

صرف نعرا هنبا سُون وفا جا،
سر اڏيءَ تي ڌڙڻ ڪونه آيو

★★

يا مونسار پيار ڪرڻ جو نه اهمال ڪجانءِ،
ڪريڻ ته روز ملڻ جو به انتظام ڪجانءِ.

سڄي جهان کي آراڌيون عزيز آهن،
نڪي غلام ٿجانءِ ۽ نه ڪو غلام ڪجانءِ.

عجيب قسم جو انداز ۽ ادا ٿو رکس،
وري نهار اڳي جان، وري سلام ڪجانءِ.

سدائين پيار، محبت جو احترام ڪجانءِ،
نه ڪنهن نه شخص سان قرب رده ڪلام ڪجانءِ.

ٿئي جي آدم و حوا سان خون جو رشتو،
خلوص، انس ۽ انسانيت م نام ڪجانءِ.

حي پنهجي عشق جو پرچم بلند رکيو نٿي،
وفا! سدائين محسن جو احترام ڪجانءِ.

★★

ڪي مَنُصور ڪي حِمالن وانگر،
ڪي سراس ڪي سالن وانگر،

ڪي حواس ۽ سوالن وانگر،
ڪي حوالن ۽ مالن وانگر،

رُلف ۽ رُحسار لکن يا مويڪي،
مر! اندرون ۽ اُجالن وانگر،

منهنجا سڀ پنھنجا بھڻ بھڻ،
منهنجا سڀ لُڙڪ حوالن وانگر،

منهنجي وچون ڪي سڄي جو قسم،
زست دورن ۾ بلالن وانگر،

دن ڪي اُوندھ ۾ وفا! ڪم ٿي ويو،
هو محبت جي اُجالن وانگر،

★★

ارشاد لکي چوري، بعمل لکي چوري،
 عورت جي تصور جي تڪميل لکي چوري.
 شب رنگ لباسي، مان نڪو جو بدن پورو،
 پُر نور لگو ڪمرو، مبدل لکي چوري.
 ظاهر ۾ حسن آهي، باطن ۾ ذهن آهي،
 وٺي مهجي طبع تي هن سڀ لکي چوري.
 غيرن سان ڏسي نچندي، ڪلن مان پڇي ايس،
 توهين لکي عادت، بدليل لکي چوري.
 چهر ۾ چمن جهڙو، ڪنن ۾ ڪنن جهڙو،
 سک، شوق ۽ حياءَ جي تڪميل لکي چوري.
 جي ڍاڇ حسن آهي، لاريب حسن آهي،
 هن حسن جو عالم جي تڪميل لکي چوري.
 درياھ شڪن حدبا، طوفان شڪن سوحو،
 سردار ۾ سهڻي، جي تڪميل لکي چوري.

★★

پُورا آهيون، ڪارا آهيون،
توتي مٽجڻ وارا آهيون.

پوءِ ڪٿي اُوندھ ۾ ڦاٿل،
ليڪن چنڊ ستارا آهيون.

پنڀڻن جا ڇا بند جهليندا،
دل دريا جا گهرا آهيون.

کوٽن سان دل ڦاٽي آهي،
کوٽي قسمت وارا آهيون.

نازڪ جسمن جي ڪمزوري،
پوئين رات جا پارا آهيون.

ڌڪا ٿيلها ٻار اسان جا،
جاهت جي گهر وارا آهيون.

ڪسمس هلندي سڀني تائي،
سامون ڇا وسڪارا آهيون

★★

ڪا ٻڌڻ آئي، ڪا ترڻ آئي،
ڪا جيئڻ آئي، ڪا مرن آئي.

پههجي ترڪن م نبي پني ترڪي،
تر تان پاتي جڏهن ڀرڻ آئي.

چئننگ وانگر ڏکي جا سيني ۾،
آه پيٽ جيان ٻرڻ آئي.

ويزهيل نانگ جاڻ ڪري جوڙو،
سر اڏيء تي وري ڦرڻ آئي.

ڏانقو ڏانقو ٻڌائي ٿو،
ڪا رڌڻ آئي، ڪا ترڻ آئي.

ڪنري مهربان آه وفا!
هر ملاقات خود ڪرڻ آئي.

★★

ياد آهيان، نڪي پلايل هان،
تنهنجي سوچن جي زد ۾ آيل هان

گل به هٿجان نه طيش ۾ مالهر!
آءُ حد کان وڌيڪ گهائل هان.

تنهنجي ڳولا ئي مونکي ڳوليندي،
تنهنجي ڳولا جو ئي وحوائل هان

سي ئي هٿ ڪل ڪدام، طوفان!
جن هٿن سان مان حلال هان

ڪوئي طوفان، به ڳل ڪري سگهندو،
نهجي هٿ جو صنم حلايل هان.

ڪيئن ملان ڪنهن به موڙ تي توسان،
تهجي هر راه تان هٽايل هان.

امتحان امتحان شاهد آ،
هر طريقي سان آزمائيل هان.

اهيان فڪر حسن جو حامي،
ڪريلا کان وٺي سابل هان.

بلڪ اهان مگر فور ٿيل،
دٻي اهان مگر وسيل هان.

ڏک هڪرو، سڄو سموند لڳي،
دس وفا! ڪسرو اُجال هان.

★★

سند جي اب و هوا ،
حمت الفردوس ڇا؟

ڪو غزل جي ابتدا ،
ڪو غزل جي انتها .

تون جو آهين بي نقاب ،
ناه چنڊ اُڀريو ته ڇا .

دشت دل ، دريا اکون ،
هيءُ ڀلا ڪهڙو لقاءُ

مان سدائين مُنظر ،
تون سدائين آسرا .

ڪو پريد ۽ ڪو حُسين ،
وقت دشتِ ڪربلا .

تون ۽ مان ائين پاڻ ۾ ،
جيئن بندو ۽ خدا .

جيئن گهر واري ڪنيز ،
جيئن راڻي 'داشتا' .

ٻوڏ ۾ ٻيڙيون ٽٽل ،
هان ڪنن ڪربون وفا!

★★

()

نه تنهنجو ڏينهن اسان جو، نه تنهنجي رات پري!
اسان جي لاءِ سڄي آه ڪائنات پري!

نه پاڻ 'پاڻ' رهين ۽ نه مون کي 'مان' سمجهين،
وجهي ڏسين جي ڪڏهن مهجي دل ۾ جهان پري!

جڏهن نظر پيو تصوير فتح جو پيو رخ،
روئي پياسين زماني کي ڏيني ماڻ پري!

ڪري ها عرش تان تحب الشري ۾ ڪاٿي، مگر
ٻڌي سگهيو نه زمانو اسان جي بات پري!

خدا جي فڪر سان گويا ڪري بغاوت ٿو،
رکي ٿو دهن ۾ جيڪو نه چوت چاب پري!

سدانس حسن رهيو آ وفا جي پيش نظر،
نه ڪهن کان قوم پچيم ۽ نه ڪهن کان داب پري!

★★

ڏسار ٿو هيءُ ڪمال پيو، ڪمال جي ڪمال جان،
لڳي ٿو چنڊ جو جمال، چنڊ جي جمال جان.

سعيءَ جي ڪُح رويءَ جان، خدا جي اشغال جان،
اسان جي زندگي آ ڪنهن فصر جي سوال جان.

اسان کان پوءِ هر طرف انڌير ٿي انڌير آ،
اسان جو انتقال، روشنيءَ جي انفال جان.

بسان ٿو لڙڪ مان جڏهن غريب ۽ يتيم جاءِ،
پري پوي ٿي هر خطا بهشت جي حيال جان.

عجب مر ٿو وجهي ڇڏي تضاد ڏينهن رات جو،
ڪڏهن لکس خوب جان، ڪڏهن لکس سمال جان.

الا، ڪنهن ڪنور دل ڪس هي دُشمني وفا!
پري وٺي ڪاسٽل جان، سڙي وٺي بلال جان.

★★

نہی عیب بدن تنهنجو، سدول بدن تنهنجو،
بابا بدن تنهنجو، انمول بدن تنهنجو.

ڇا روح جو عالم آ ڇا جسم جو عالم آ،
هڪ حس حقيقت آ، هي ڊول بدن تنهنجو.

افسوس جو عالم آ، افسوس ڪرڻ گهرجي،
سڀ ڪنهن جي اڳيان جهليل، ڄڻ جهول بدن تنهنجو.

رودن تي هيو جيڪو گهر ۾ به نٿو پاسي،
پردي کي سبق آهي، هيءُ رول بدن تنهنجو.

ڪافر به ڪري وهوا، مومن به ڪري وهوا،
ڇا حسن ۽ محبت جو ماحول بدن تنهنجو.

سنسار جي هلچل ۾ حيرت جان لڳو مون کي،
سنسان بدن تنهنجو، پر هول بدن تنهنجو.

هر عرش تي اُڌراڻ ٿيو، هر فرس تي اُسهان ٿيو،
ملاپ جي ميلي ۾ چوڏول بدن تنهنجو.

اي شهرت محسوس، قربان وفا يوان،
سچ سونهن جي عالم ۾، جؤمول بدن تنهنجو.

★★

نپ وچن ٿو ماريندو،
نوڏي ڪير نهاريندو.

ڏياريءَ ۾ ڪو ڊيپ - بدن،
گڏجي ڏيئا ٻاريندو.

توکان وڇڙي ڦل ۾ پي،
مُشڪل ڪير گذاريندو.

ناڪو ٿو انسان لڳي،
پاڻ ٻڏي پي تاريندو.

ڍلجي وئي آ رات مگر،
پنهجو واعدو ٻاريندو.

جسٿين حُسن سلامت آ،
همت عشق نه هاريندو.

سُوريءَ تي پي سچ وفا!
ڪوڙن کي للڪاريندو.

★★

نٺ جي آڏو جهڪائي ڇڏيو هو،
 موٽڪي ڪافر سائي ڇڏيو هو.
 تيرن سار گهائي ڇڏيو هو،
 دل جو ڦٽ ڦٽ ڏکائي ڇڏيو هو.
 يادگريون ۽ خواب، خواب ٿيا،
 واقعي جيئن پلاني ڇڏيو هو.
 حسن چاهي ٿو حسن جي تعريف،
 واه جو گر ٻڌائي ڇڏيو هو.
 وصل جا ون وڃي ويا آهن،
 اهڙو پاسو ورائي ڇڏيو هو.
 همسفر ٿي، مٿي ونڊي رستا،
 فافلر کي لڄائي ڇڏيو هو.
 منهنجو سڀ ڪجهه اهو رهيو اي وفا!
 پنهنجو سڀ ڪجهه مٽائي ڇڏيو هو.

★★

ڇا صحرا، درياھ ڇا!
 ڏکيا رسنا پيار ڇا!
 عورت باھن عالما،
 سڀ کي ڪوڙا آسرا!
 اٺي رات سهاڳ جي،
 ڳاڙها ڪپڙا ڪنوار جا.
 اوا آواره چوڪري،
 ڏکيا لڳندي چوڪرا!
 روح نه جسم ۾ ملن،
 حالي ڪوڪا ڇا ڪبا!
 مستقبل تاريڪ ٿئي،
 او هرڃاڻي بيوفا!
 چو ٿي رولين حسن کي،
 پيارا ٿئي ڏک ڏاکرا آ!
 ضرر نه جاتي دوستي،
 مطلب ڇا سڀ رابطا!
 مسعد، مدر ۾ وفا،
 منهنجا حلوا ساڪا!

★★

کلي زحمن کي ٺڙڪائي، روئي پيو،
 ابھي، غلطيءَ تي پڇائي روئي پيو.
 اچي رسمن رواجن جي رڇن ۾،
 مڇيءَ جان خود کي ڦاسائي روئي پيو.
 ڏنر ڪلھ رات هرجائيءَ جي حالت،
 پتين سان جام ٽڪرائي روئي پيو.
 قبولي لڙڪ، مڃرائي تبسم،
 ڪوئي تڙپي ۽ تڙپائي روئي پيو.
 سموري زندگيءَ جو ماحصل هو،
 مگر هڪ رات ترسائي، روئي پيو.
 رڪي رشتا ۽ ناتا هر بشر سان،
 بدن جي پُل تي شرمائي روئي پيو.
 نه منهنجو ٿيو، نڪو سنسار جو ئي،
 تنھي ڌرين کي ٽڪرائي، روئي پيو.
 وفا! انسان جي عظمت تي سوچي،
 کلي هر شعور کي لائي روئي پيو.

★★

بانھون وڌاءِ مونڏي!
پاڪر وراءِ مونڏي!

لڙڪن سان تر وھائو،
جھاتي تہ پاءِ مونڏي!

چن پاڻ سان سُنل آن،
پاسو وراءِ مونڏي!

سڪ مان چمن گھران ٿو،
ھٿڙا وڌاءِ مونڏي!

ٿر آھيان، رحمتن جو -
سانوڻ وساءِ مونڏي!

ھي نيڻ پي اکين تي،
دل پي جھڪاءِ مونڏي!

وھنجاريانس ھت سار،
صاڻن وڌاءِ مونڏي!

★★

ٺور لڪائي ڏسوا
ٻو، ٺلائي ڏسوا

سار چو سار اءِ
ارماني ڏسوا

ڪونه ملبو وري،
موڪلائي ڏسوا

باهيان ڪچو گهڙو،
پل وڃائي ڏسوا

آئينو ٿي پوان،
حي لڪائي ڏسوا

زُلف ڇا، نانگ ڇا،
پڇ پائي ڏسوا

لُرڪ ڪيئن ٿا لڳن،
منهن ورائي ڏسوا

فعل ڪُل ٿي پوان،
مسڪرائي ڏسوا

دٻ اهاڻ وڌا
ل حلاني ڏسوا

★★

نڪي پنهنجو، نڪي پرائو هين،
ڪيئن آيو هين، ڪيئن ڄاڻو هين.

نيٺ ڪنهن درد جي دوا آهن،
ڪنهن سان نهڪر، نه ڪنهن سان ڄاڻو هين.

هسرن سانوس ۾ سي افسوس،
نه فتر آهن ۽ نه ساڻو هين.

جسم پاڙي جي اُن جهڙو نٿي،
هر ضرورت جي لئه ڪڍائو هين.

هر طرف جي هوا سان گڏ آهن،
حسن صبر! ڪاعدن جي پاڻ هين.

سڌ ڪر علم جا ڪتاب وفا،
جاهلن جي نڪر ۾ ڄاڻو هين.

★★

حسدھن شعر ٿو نرول ٿئي،
 پوءِ شاعر به ٿو رسول ٿئي
 هر ملاقات جو قسم اهي،
 هر ٻو وصال جو حصول ٿئي
 مون کي سرت به ٻو لکي هائي،
 حسن به ٿو زهر جو حلول ٿئي
 دل دين ۽ دين کان ٻو، قسم
 ٻو روشن ۽ دين حصول ٿئي.
 منهن ٺهي يا وڃي ڪلاس جا،
 حسن حسنن وقت ٻو ملول ٿئي
 ڪنار، سڪلو نصاب م ڪونهي،
 صرف دل ا، صنم قبول ٿئي
 هر طرف ڏي لکا پيا اهي،
 پر وفا! ڪير بي اصول ٿئي؟

★★

زندگی ایثرو سنایو آ،
موت نی سمجهه م نه ایو آ.

پیا به جگه م هزار غم آهی،
سور تنهنحو مگر سوایو آ.

ساری جگه جا معاشعا شاهد،
عشق نی خُس کی وڌایو آ.

بادکارن م یو سهار ټټی،
جهن سخی سار سار نیایو آ.

قابل فخر فلسفو آهی،
آه هُن خو ۛ هو یرایو آ.

تون ستم آهین، آه رحم آهیان،
تو رناربو آ، مون کلابو آ.

عقل خو فلسفو احا یاس،
عسو کی سمجهه م نه ایو آ.

رمدکی خُس مضمون سار کدری،
جک مافی، وفا ویایو آ.

★★

اڄ ڪير ڪونه ايندو، اڪيلا سُمهي پو،
نه ئي ساڻ ڪير نيندو، اڪيلا سُمهي پو.

اڄ شهر ۾ سماج جو راکاس پيو هري،
اڄ ڪجهه به ڪونه ٿيندو، اڪيلا سُمهي پيو.

پيءُ، ماءُ، ڀار، مڙس ۽ ٻيا گهر دٿي سُئل،
سڀ ڪنهن کي ڪئن ڪُندو، اڪيلا سُمهي پيو.

شادي رئس شهر جي، سڀنيءَ کي نند آ،
ڪوئي نه اڀدو، ويندو، اڪيلا سُمهي پيو.

اڄ عيد رات آهي ۽ سگهرن جي رات آ،
ڪو وقت ڪونه ڏيندو، اڪيلا سُمهي پيو.

نامهربان دؤر ۾، مطلب جي دس ۾،
ڪو فڪر ڪيئن مٽيندو، اڪيلا سُمهي پيو.

حا فل جي سزا آ، اها وصل جي سزا،
ڪو رهر ڪئن حسدو، اڪيلا سُمهي پيو.

ڪهڙن جي پاڪڙن ۾، ڪهڙن جي سُئل وها،
ڪو ڪنهن کي ڪئن ڇڏيندو، اڪيلا سُمهي پيو.

★★

نو روئس، ڪجهه وڃايو نٿي شايد!
ڪنهن کي صدمو رسايو نٿي شايد!

هنڏي ساري جهان ۾ منهنجا؟
سمجهه ۾ ڪجهه به آيو نٿي شايد!

صرف سگهو ان ڪنهن کي پرچائن،
ڪنهن کان پرچڻ مگر نه آيو نٿي!

مون تي ڪجهه پي نٿو ٻار ڪرين،
بهمعو سڀ ڪجهه پرايو نٿي شايد!

لُرڪ حمڪي سا سارو ڄار،
پائس کي ڪلايو ٿئي شايد!

سڻ بهي رهيا ڄمارو ڄار،
دل کي پٿر بنايو ٿئي شايد!

باه پُر کي لڳي وئي آهي،
اوٽ ۾ مُسڪرايو ٿئي شايد!

حُسن پڇتاءِ جو شڪار اٿئي،
عشق کي آزمايو ٿئي شايد!

تنهنجي ڪانگن مان ٿو ٿئي محسوس،
مونکي پيهر گهرايو ٿئي شايد!

ڪُل پٿر ٿيل پري زاديون،
ڪوئي جادو هلايو ٿئي شايد!

دوستن جي وفا! ڳلا ٿو ڪرين،
دُشمنن ورغلايو ٿئي شايد!

★★

هر نظاري کي نهاريون تنها،
کيترو وقت گذاريون تنها.

رود تي گهر ۾ دريون در کليل،
آئينا کيئن اُجاريون تنها.

گذهين ها ته هُتي گنجائش،
کيئن دنيا ڏي نهاريون تنها.

سخت مجبور تڙن تي آهن،
وصل جي آس ۾ ناريون تنها.

يارا کوڙي، کي ئي گهمري آهي،
کيئن سنسار ستاريون تنها.

عشق جو ديوتا شايد پيو چڙي،
تو ڏسان پوريون ۽ ڪاريون تنها.

گل پتن لاءِ سڄو شهر وفا!
باغ جو ڪند نهاريون تنها.

★★

پاڻ سان جو نه جالي سگهي،
 ڪيئن پئي ڪي سنڀالي سگهي.
 سو ڪري ڪيئن عياشيون،
 پيٽ پي جو نه پالي سگهي.
 موت کان اڳ مرڻ عاشقي،
 ڪر سوشي، حالي سگهي.
 ڪو ته عنوان مونکي ڏئي،
 ڪنهن ته سانجِي م ڍالي سگهي.
 تنهنجي زلفن جي برهمر گهٽاءِ،
 جام ڪيئن ڪو اڇالي سگهي.
 هر طرف حسن جون حيرتون،
 ڪنن ڪو خود ڪي سنڀالي سگهي.
 آه سڀ جي حوالي وفا،
 ڪيئن ٿي منهنجي نالي سگهي.

★★

پيار جو پڇتاءَ حيراني، جيان،
 دل جي حالت تي نظرثاني، جيان.
 منهنجي قسمت جون پریشانيون صبر!
 تنهنجي زلفن جي پریشاني، جيان.
 دل کٽي، ڳوڙها هس بي ويو ڇڏي،
 ڪو کلي معصوم ناداني، جيان!
 لڙڪ مهنجا، تنهنجي رحسارن مٺار،
 سنگ مرمر تي سل ڳاسي، جيان.
 موت ڇانيل آهي هر اُميد تي،
 زندگي ڪوڏر جيان، ڪاٺي، جيان.
 پيٽ رينگت کان سوا ڪجهه پي نه آ،
 بک مر هر شيءِ لڳي ماني، جيان.
 تنهنجي پرڇڻ تي وفا جي ڪمبخت،
 بي سبب وڇڙڻ تي حيراني، جيان.

★★

اکس نور نه سمدو کرا!
 دل کار دور نه وسدو کرا!
 مار سرکاری عاشق هان،
 هعی هعی اسدو کرا!
 پنهعی بارن، بارن یر
 مونکی سان نه نیندو کرا!
 عاشق کک پی کونه سهی،
 ابدا ذنپ نه ڏیندو کرا!
 جهن سان پی کر پیار مگر،
 گهر جو خرچ پریندو کرا!
 سڀ کو حاتم ناهه وفا!
 سوچی جهول جهلیندو کرا!

★★

چڙهي وٺي آ چٽين تي ڄام وانگر،
 وٽان پڙندو ٿو ٽڙيل گام وانگر.
 حسرتِ ناکام وانگر،
 وٺي ٿي شور ۽ گهرام وانگر.
 وتو دنيا کان مون هر چيز ڏيئي،
 ڏنو دنيا مونکي انعام وانگر.
 محبت صلح امن ۽ آشتي جان،
 ۽ نفرت بي سبب سنگهرام وانگر.
 ويو آن نون حڏهن کان هٿ ڇڏائي،
 وٽان ٿو مان خيالِ خام وانگر.
 ملي ويو ڪو پریشانين جي بر ۾
 هميشه جي سکون آرام وانگر.
 لڳي ٿي هجرِ شب پي ڪربلا جان،
 ۽ آهي هر گهڙي ماتام وانگر.
 فدايت تي ڪري جدت جو مسڪ اپ،
 ڏکيو هان جرم ۽ الزام وانگر.

★★

• ()

ٽيون ڪنهن جا-ڪوئي ڪنهن جو نه آهي،
وتون تنها- ڪوئي ڪنهن جو نه آهي.

سفر ۾ هيڪلي سسئي رلي وئي،
چون صحرا - ڪوئي ڪنهن جو نه آهي.

ڏسون ٿا پيا، ڪوئي ڪنهن جو نه آهي،
ٻڌون ٿا پيا، ڪوئي ڪنهن جو نه آهي.

ٿي مطلب پرستيءَ کان متاثر،
سيني رشتا - ڪوئي ڪنهن جو نه آهي.

حڏهن سُهڻي وفا ساري ٻڏي وئي،
چو دريا - ڪوئي ڪنهن جو نه آهي.

★★

زندگي فڪر خاڪو، ڇا ڪريون!
 خودڪشي پي حرام، ڇا ڪريون!
 ڳالهه اڳتي وڌي نه لطف اچي،
 صرف تنهنجو سلام، ڇا ڪريون!
 پيٽ هر فڪر تي مُسلط آ،
 هيءُ حلال و حرام، ڇا ڪريون!
 مُڪدن، بُت ڪدن ۾ خوش آهيون،
 مسجدن ۾ قيام - ڇا ڪريون!
 باهه ۾ ڳل وجهڻ ستم آهي
 ظالمن کي سلام، ڇا ڪريون!
 نه پيارڻ، نڪو پيڻ ٿو اچي،
 هٽڪِ ظُرفِ جام، ڇا ڪريون!
 مُڪشن جو وضو شرابن سان،
 مُڪشي پيش امام، ڇا ڪريون!
 نون اکيون ئي نٿو ملائين وفا!
 نو سان دل جو ڪلام ڇا ڪريون؟

★★

بي سبب بي خطا، جدا ٿي وئي،
 سوجواني وڏي سزا ٿي وئي.
 منهنجي ڪمري جو زيب و زينت هئي،
 تلخ ماحول کان خفا ٿي وئي.
 چنڊ ٿي پئي جو مون چمبو جهرو،
 گت چمڻ سان سڀه گهٽا ٿي وئي.
 هن کي چڏير، جو بيوفا نڪتي،
 جيڪڏهن هي به بيوفا ٿي وئي؟
 آءُ مشتاق مان وفا ٿي ويس،
 هو، عورت منجهان خدا ٿي وئي.
 هن م حيرت جي ڪهڙي ڳالهه اهي،
 مان وفا هس، مون کان وفا ٿي وئي.

★★

هٽ ڇڏائي نه رو، ڪلي مونسان،
 پُٺ ورائي نه رو، ڪلي مونسان.
 مونڪي سِڪَ جي صلب بي جاڙهي،
 هڙ وڃائي نه رو، ڪلي مونسان.
 دل جو ڦاسڻ به راند سمجهين ٿو،
 پَنڇ پائي نه رو، ڪلي مونسان.
 پنهجي هٿ ساڻ منهنجو اُڪيرو،
 خود جلائي نه رو، ڪلي مونسان.
 منهنجا زبور، لباس ۽ مسڪ اپ،
 سڀ مٽائي نه رو، ڪلي مونسان.
 شامل حال ڪر وفا ڪي پي،
 منهن لڪائي نه رو، ڪلي مونسان

★★

زُلف پهتا جڏهن ڪمر تائين،
جان ٿي وئي نظر نظر تائين.

نه تون آئين نه انتظار ڪتو،
ديپ جلندا رهيا شعر تائين.

پيار پاري وٺون لڪي چوري،
آه دنيا رُڪيل خبر تائين.

هر بدن کي سٺي ڪتاب جيان،
مون پڙهيو زير ۽ زير تائين.

جسم جو قدر، پر جوانيءَ ۾،
آه گذري جو لطف ڳر تائين.

روح پهچي ويو تصور ۾،
تنهجي ڪناري بدن جي تر تائين.

سڪ ۾ صبر ڪونه ٿيندو آ،
انتظار آه تنهجي در تائين.

★★

صبا حار گهلي پني!

ء بو جان رلي پني!

لجي وبر پني ڪا،

ڪا چولي چلي پني!

دلي رار واسگر،

اکن تي کلي پني!

ڪا پن چڻ جواني،

پنن جان رلي پني!

ڪو در بند لئي پيو،

ڪا ڪرڪي کلي پني!

وفا! هل واسگر،

ڪر م هلي پني!

★★

حسّر جي ٻار کي ٿا ٺاهي،
روح جي رڻ کي ٺا ٺاهي

ڪنهن به منهنجي کي ٺا ٺاهي،
ڪا به يحيى ديرو ٺاهي.

حُسن ٿا ٺاهي ٺاهي آهي،
بي ڪا هن درد جي دوا ٺاهي.

هن مس ڪا ٻيو ٺا ٺاهي،
حسّر جي دوستي به ٺا ٺاهي!

اٿس لڳي ٿو ڏسي زماني کي،
جسڻ ڪٿي پي رهيو خدا ناهي.

ڪڪ پڻ رک ڪري ڇڏڻ وارا!
يو به توکان ڪوئي خفا ناهي.

شاعرن جو مٿو خراب آهي،
زلف ڪو نانگ يا بلا ناهي.

سڀ ڏٺا ٿو ڪرڻ گهران روشن،
منهجي حق ۾ مڪر هوا ناهي.

اهم محتاج تهجي سونهن سندو،
شاهه آهي، کٽي گدا ناهي.

سو محبت ڪئي ڪري سگهندو،
جنهن به انسان ۾ وفا ناهي.

★★

حُسن جي معيار جي تحريڪ هان،
پيار ٺاهيان، پيار جي تحريڪ هان.

مسئلن جو حل جهالت وٽ ڪسي،
علم جي اسرار جي تحريڪ هان.

دوستي ۽ پيار هر انسان سان،
فطرتي ڪردار جي تحريڪ هان.

آهيان ٻين ۾ به فصل ڳل جيان،
عظمتِ گلزار جي تحريڪ هان.

ننڍ ۾ پي ٿيون رهن اڪيون ڳليل،
ديده بيدار جي تحريڪ هان.

چار ديواري ۽ چادر کان پُڄو،
حسن پرده دار جي تحريڪ هان.

مسجدن ۽ مندرن ۾ پي پٺيان،
منڪدي، منحوار جي تحريڪ هان.

مسئلن ۾ سچ حا نورا وڌا،
فطر پاندار جي تحريڪ هان.

★★

نيز نظرن سان وار، شاديءَ ۾،
ويو ڪري دلفگار، شاديءَ ۾.

منهنجي چاهت جو ڇا ٻلو ٿيندو،
سڀ ڪو توتي نثار، شاديءَ ۾.

ڪنوار کان پي وڌيڪ سُهڻو هو،
حُسن جو شاهڪار، شاديءَ ۾.

ٿي ويو شادين جا گيت ٻڌي،
تحرپو شرمسار، شاديءَ ۾.

ڪنوار کان اڳ ۾ ڪنوار ثابت ٿيو،
پيار جو اعتبار، شاديءَ ۾.

موناليزا جو پيو جنم پئي لڳو،
هڪ تبسم شعار، شاديءَ ۾.

عُضوي عُضوي ۾ رنگ ۽ خوشبو،
ڪو سراپا بهار، شاديءَ ۾.

هُوبهو پئي لڳو وفا مونکي،
حُسن جو اشتهار، شاديءَ ۾.

★★

اڪيون دل کان پُڇي آيون،
گلي مل پيار پرڇايون.

رُسن وارا بچائي وٺ،
وجهن ماري نه تنهائون.

ڪٿي اوسار لاشن تي،
ڪٿي شادين ۾ شهنايون.

اسان جي عشق سان شادي،
اسان جو ڏاج رُسوايون.

نه سمجهي ظلم ڇا آهي،
اچو ظالم کي تڙپايون.

حوشين جا گيت وسري ويا،
غمن کي ڪيئن سرڇايون.

سُٽو پيو آه هر ماڻهو،
ڪڙو ڪهن گهر جو ڪڙڪايون.

وفا لئه حامي محفل ۾،
حسانون ڪٿي آيون

★★

زندگي آهين، روز ايندي ڪر،
۽ نئين سر جاري ويندي ڪر.

سهي معصوميت جو خبر هجي،
بي سبب گاريون نه ڏيندي ڪر.

مان فقط تنهنجو روح، بت آهيان،
موڪي سرتن ۾ ڪس نيندي ڪر.

مان ڏسان صرف، پيو نه ڪير دسي،
اهڙي انداز سان تڪيندي ڪر.

تو ۾ تحليل ٿي چڪو آهيان،
سوچي سمجهي نه منهن ٿيندي ڪر.

حسن وارن جي غسل جو پاڻي،
عاشقي! شوق سان پريندي ڪر.

ڪافي مجبور آه عورت ۾،
جائي وائي جدا نه ٿيندي ڪر.

★★

جو ڏنم ڪالهه آخري بس ۾،
وٺو چڱي آه منهنجي نس نس ۾.

وقت جي فيصلي تي سست نه ٿي،
مان ٻڌل آهيان توسان رس ڪس ۾.

ائين بني سان ڪندين ته ڪل پوندي،
ڏوه ڪنهن جو هو پيار جي 'بس' ۾.

راز سمجهي وڃين ته غور ڪرين،
ڇو رکيل آه پيش ۽ پس ۾.

همسفر ڪيئن چئي سگهان توکي،
منهنجو پيرن تي زور، تون بس ۾.

توڪي خط ٿو لکان اي لال پري!
خون لڙڪن سندو گڏي مَس ۾.

پاڻ تي ڪر وفا! نظر ٿاڻي،
سارو جڳ فائدي ۾، تون ڪس ۾.

★★

هجر ڪشش ۽ ڪشال وانگر،
لُڙڪ ساموڻ جي حوالن وانگر.

ڪي اُجالن ۾ انڌيرن جهڙا،
ڪي انڌيرن ۾ اُجالن وانگر.

وصل جي رات ۽ ساحر عُضوا،
جسم جادوءَ جي ڪمالن وانگر.

مان مان لڳو پيو آهي،
نه جوابن، نه سوالن وانگر.

دل ۾ توسان ملڻ جا اُڏما،
ڪڇ بالغ جي خيالن وانگر.

بوم بڪو مُرڪ، بڪو لُڙڪ صم!
نه وڇوڙن، نه وصالن وانگر.

حُسن دولت جي ترازوءَ ۾ پيل،
پيار جي پرڪ دلالن وانگر.

نه کُلي تو، نه تُٽي نو ڪهر کان،
وبو لڳي ذهن کي تالن وانگر.

منڪدو، شام، نئس دؤنس وفا!
نڀڻ چُلڪن ٿا پيالن وانگر.

★★

سڄي دنيا منجهان تڙجي ويو هان.
حڏهن کان قُرب ۾ ڪڙجي ويو هان.

مان ان گهڙيل هُيس ڪنهن ڪاٺ وانگر،
مُحبت جي هٿان گهڙجي ويو هان.

نٿو عزت سان ويهاري ڪوئي پي،
حڏهن کان تو وٽان تڙجي ويو هان.

چڪي ٿو عمل اولهه، عشق اوڀر،
مان هن چڪتاڻ مان اڙجي ويو هان.

سدائين پيار حي ميدان اندر،
لڳائي بازي سر دڙ حي ويو هان.

مٿو اُڪريءَ ۾، هٿ سنسار مُهرِي،
وفا! سارين جيان چڙجي ويو هان.

★★

زمانی کان کري تنها ڏٺو ٿئي!
نوان ماڻهوءَ اسان ۾ ڇا ڏٺو ٿئي!

حڏهن پي پاڻ کان تنها ڏٺو ٿئي،
رڳو چارا، رڳو رستا ڏٺو ٿئي!

سڄو سنسار ئي پارو لڳي ٿو،
حڏهن کان پيار سان پيارا ڏٺو ٿئي!

ڪڏهن دريا منجهان فطرو ڏٺو ٿو،
ڪڏهن قطري منجهان دريا ڏٺو ٿئي!

ڏٺو معشوق هوندو ستر ۾ سو،
مگر عاشق سدا رسوا ڏٺو ٿئي!

حڏهن پي توسان گڏ مون کي ڏٺو ويو،
بدن منهنجو ٿيل ٽڪرا ڏٺو ٿئي!

محبت جا وفا ڪئي روپ آهن،
ڪي دريا، ڪي صحرا ڏٺو ٿئي!

★★

. ورن وريدا وصال جا آخر،
 ڏينهن ويندا ملال جا آخر،
 حالتن جي دٻاءُ ۾ ماڻهو،
 ٿي ويا هڪ خيال جا آخر،
 مُنصفن ۾ ورهائجي ويندا،
 نوٽ چوريءَ جي مال جا آخر،
 جو به حدِ کمال تي پهتو،
 ڏينهن ڏسندو زوال جا آخر،
 روز آتش فشان مُلاقاتون،
 لُول سڙندا پلال جا آخر،
 بادشاهن کي پي مهانگا پيا،
 ڏينهن جاه و حلال جا آخر،
 بيت صبر وفا تي غور ڪندا،
 ظلم سهجي حمال جا آخر

★★

تنهجي در تي وري نه وينداسين،
توکان وچڙي، مري نه وينداسين.

تنهنجو نعر المدل پلي نه ملي،
تو ڏي حور ۽ پري، نه وينداسين.

منه ته تعمير زندگي آهي،
منه پيئن سان ڪري نه وينداسين.

تون پلي پنهنجو پاڻ گولي وٺ،
تيستائين پري نه وينداسين.

عمر هر تنهنجو اسطار ڪو،
لاش ناهون، گري نه وينداسين.

گاه ناهن تون، ڏور اسان ناهون،
دج نه، توکي چڙي نه وينداسين.

اي وفا! ڪنهنون اکس سان ڏسي،
ڪهن ڪناري نري نه وينداسين.

★★

خدا بي ويو ڪو،
فيا ني ويو ڪو

قسم بدگي، ڪو،
خدا ني ويو ڪو.

حواسي، جو ڪاڙهو،
هوا ٿي ويو ڪو.

ڏٺي بددعائون،
دعا ٿي ويو ڪو.

هي در در ۾ جهاتيون،
گدا ٿي ويو ڪو.

خموشي، کان ڪڪ ٿي،
صدا ٿي ويو ڪو.

سون بهڪرن ۾ -
به ها تي ويو ڪو.

بدن جي ففس مار،
رها بي ويو ڪو.

وفا - لا دوا هو،
شفا ٿي ويو ڪو.

★★

باد پري جا آيا ڙي!
اکين پنک پُسايا ڙي!

مُرکي مُرکي موني ويو،
نڪتا لڙڪ اجايا ڙي!

آپ ۽ ڌرتيءَ رقص ڪيو،
اهڙا گيت مون ڳايا ڙي!

واهڻ وسڻيون مست مڱن،
ٿر تي بادل چايا ڙي!

سڻي وٺي پرواز ڪري،
نو چو اُت هُشايا ڙي!

جنون جو احساس وفا!
مائهو ڏسجن ساڀا ڙي!

★★

نوڪار سواءِ ڪنهن سان محبت سو ڪار،
مان ڪنهن ٻئي خدا جي عبادت نٿو ڪار.

مون تي به هڪ چٽي تي ڪري ڪونه اڪها،
ڪنهن هڪ چٽيءَ تي مان به فصاحت نٿو ڪيار.

ڪنهن سان رعاس جو سوال ئي نٿو اُٿي،
مان پاڻ سان به جڏهن رعايت نٿو ڪيار.

اک اک جي آ شاس ۽ دل دل جو پاس آ،
اي دوست! صرف توسان محبت نٿو ڪيار.

انسان آهيان، پيار به انسان سان ڪندس،
محسوس ڪنهن پريءَ جي ضرورت نٿو ڪار.

بي لوڻ آهي توسان عقيدت خدائِ حُلدا!
حيت جي اسري تي عبادت سو ڪار.

مسي هان، منهنجو سار ا مَسي، سان سهر ڪري،
جنهن سان ڪار تو سار، عبادت سو ڪار.

★★

اوندھ منھہ احوالہ سی.

منھہو ہمار حوالو تھی

رُسواس سان پالو تھی،

عاشق منھہو فالو تھی.

شیشی جو احساس رکھی،

پتر دل سان پالو تھی.

منھہجي هٿ ۾ صرف قلم،

حک جی هٿ ۾ پالو تھی

پیٹن وارن جو ایپاس،

جیون زهر پیالو تھی.

هڪ چاهي، سان گھنن گھنن،

سن پاسن کان تالو تھی

خود جودھس، جو حد لکس،

خن ۾ سوہو والو تھی

منی، جا بھروں وفا،

خو سد، خو مالو تھی

★★

ڪلر جي اوٽ ۾ بي چمن ڪلڪدن ڪوئي
 ڪري قريب اچن جو ڀڄو جتن ڪوئي.
 حڏهن کان وصل وڃوڙا ڇڏي ويو آهن،
 وطن ۾ پاڻ کي سمجهي نٿو ٿي وطن ڪوئي.
 لهو لٽان هٿن سان، پروڻ پيرن سان،
 تلاش يار ۾ آهي چمن چمن ڪوئي.
 ويو بهار ته گلشن ۾ ائين رلي وياسين،
 رلي ٿو جيئن خزان ۾ خزان جو پڻ ڪوئي.
 ملن جي رات سان سنهڙو سڀاڻي ويو آهي،
 لڳو سموري حياتي سندو متن ڪوئي.
 جوان هن کي سدائين اکر ڏسن جا هي،
 ٻڃي نه عمر جو عورت کان سال و سن ڪوئي.
 بکي نٿو راه وڦا! مار جي دوستي جي،
 سنهد دست محبت ۾ بي ڪنن ڪوئي.

★★

توسان وچڙڻ، ملڻ اڃاڻو آ،
تنهنجو هر نظريو پراڻو آ.

اڳ ۾ سوچي وٺو مُحبت تي،
پوءِ روئڻ پئڻ اڃاڻو آ.

دل جو مالڪ ته ٿي ويو اهي،
پر اڃا سَمجھ ۾ نه آيو آ.

پان تي ڪر صبر! بطرائي،
مون ته سوري، تي پي نٻاڻو آ.

حو ملو فطرنه خدا ملو،
ڪهن رٿاريو آ، ڪهن ڪلايو آ

فصل ڪل ۾ ملي پيو روئي،
موڪي پن چن ۾ جهن ڪلايو آ.

لڙڪ ڪو به ۽ حٿان به ملو،
مون سڙين تي پئي وهايو آ.

باقي رشتا به بي سبب ناهن،
مون مگر پيار جو سڏايو آ.

مون سهلين ۾ تنهنجا پير چئي،
آخري فصلو ٻڌايو آ.

باقي محفل ۾ ويو اچي هر شخص،
جهن لئه محفل هئي، نه آيو آ.

ڪو به طوفان ڪونه منهن ڏيندو،
دٻ ۾ اهڙو وفا ڄاڻايو آ.

★★

عشق کان مُخلف فلسفو عشق جو،
ڪنهن کي شايد ڀتو ڪونه پيو عشق جو.

آئينن جي حوالي ڪري پاڻ کي،
حسن وارن ڪيو تذڪرو عشق جو.

سنگساريءَ جو بي رحم عالم ڏسي،
ٿي ويو هر ٻرو، هر ڀلو عشق جو.

نهن ڪشتن حيان، دل حزاني جيان،
عشق تي ٿو ٿئي تبصرو عشق جو.

ڪوئي مرڻو هجي، ڪوئي پرڻو هجي،
ڊڪر ٿيندو رهي ٿو رڳو عشق جو.

ڪجهه برهس، ڪجهه ڪرهنس، ڪجهه بدم، ڪجهه ڏنم،
اهه دنيا ۾ حامي نه ڪو عشق جو.

حس جادو ڪٿي، روح سڀ ڪجهه وها!
ان معيار ڪرايان ڇو عشق جو

★★

جهڙو ڦڙو تنهائي، تون مان،
پل پل سودائي تون مان.

اک جي اوچائي، تون مان،
دل جي گهرائي، تون مان.

هر ماڻهوءَ سان پيار ڪيون،
ڪبڙا هرجائي تون مان.

هن نيشن ۾ هڪ منظر،
وحدت جي وائي، تون مان.

رت سڀ ڪنهن جو هڪجهڙو،
سڀ جا رت - پاڻي تون مان.

فصل گل جان سج وفا!
رس ۾ سهائي، تون مان

★★

سڀ ڪو پنهنجو پاڻ ٿو چالي هائي،
دنيا پنهنجو پاڻ سنڀالي هائي.

پنهنجي مرضيءَ جي اولاد جي مڃتا،
پاڻ جهڻي ٿي، پاڻ ئي پالي هائي.

زُلف کُلي ويا، مَسَت اکين ڪر موڙيا،
پيار فضا ۾ جامر اُچالي هائي.

منزل کي مقصود ڏئي ڇڏ موڙيا،
تنگ ڪيو آ چالي چالي هائي.

جهري تي جهرو، ماڻهو ۾ ماڻهو،
ڪير سنڀالي، ڪير خيالي هائي.

وقت ۽ پنسو محبوبه جي هٿ ۾،
ڪير سڄو گهر ٻار سنڀالي هائي.

ڏنگن لٽ ماڻهو ئي وفا ڪافي آ،
ڪو پي جوڳي نانگ نه پالي هائي

★★

دريا جا سڏايل، دريا تي،
 بيٺا هون اجايل، دريا تي.
 ٿي ويو قربان محبت تان،
 سهڻي، جو سڪايل دريا تي.
 دريا جو ڪڙايل صحرا ۾،
 صحرا جو ستايل دريا تي.
 ڪيئن اڄ سڙايل جي لهندي،
 هر پاڻي آيل دريا تي.
 تڙ تڙ تي ٺپوڙي پيو ڪپڙا،
 سانوڻ جو پسايل دريا تي.
 ڳولي ٿو ڪوئي ميهار وفا!
 سهڻي ڪا وڃايل دريا تي.

★★

ان لب ۽ السلون اکيون،
تي وٻون نت سهلون اکيون

هر نعمت نان هت کتي ويو،
جهن اکئن سان مٻليون اکيون.

عالم جي هٻڙي هلچل ۾،
تنهنجون ڪيئن اڪليون اکيون؟

بعضي بڻجي وينديون آهن،
اکين لاءِ پهيلون اکيون.

سيئن تي ٿيون سون مٿائن،
چريون، ڀوڪ، گهلون اکيون.

اکين جي ٿيون راهه نهارن،
بر ۾ ٽپ اڪليون اکيون.

دلين آهن توڙيون دليون،
اکين آهن پيلون اکيون.

اکن جا بهرو وڌا؛ ڏس،
ڇاسون اکيون، چيلون اکيون.

★★

ائين هڪ بُت جي حالت اُڀسڻ ۾،
هرڻ ڪو جهڻن هجي ڦاٽو ڪٽڻ ۾.

نه آيو آخري اسٽاپ ڪاٿي،
وياسين خرچ ٿي پاڙن پٽن ۾.

هينئر هر ساز جو آواز آهن،
اڳي هڪ فڪر هوندو هو متن ۾.

محنت جي مٺي هر مُد، ليڪن،
ملڻ جي رت چڱي آهي رتن ۾.

ڪمال ۽ مُعجزو آهي اسان جو،
ڪٺي ٿئون روح جي پوڄا بُتن ۾.

ملڻ، وڇڙڻ، پيڻن لازم پنهيءَ ۾،
مان جهڻن ڄاڻو هان، رکڻو هان گس ۾.

صواري دل ۽ ور وارن جي ڳولا،
وفا! ڪوليس ٿو اوحاڪا سس ۾.

★★

بدن ۾ جستائين ساه رهندو،
 اسان جو توسان چريو چاه رهندو،
 نه جيئين چنڊ ڪو هماره رهندو،
 اسان جو هر قدم گمراه رهندو،
 نه ڪنهن مظلوم تي ڪو ظلم سهيو،
 نه ڪنهن ظالم سان پنهنجو ٺاه رهندو،
 نه جيئين وصل جي برسات ٿيندي،
 اميدن جو سڪل هر واھ رهندو،
 لڳي پئي آ ڏهاڙي پيل پيلان،
 چراگاهن ۾ ڪاٿي گاه رهندو،
 يا مان رهندس يا منهنجو پيار رهندو،
 يا تون ۽ تنهنجو هيءُ ونواھ رهندو،
 وٺي امرت کان قاتل زهر تائين،
 وفا جو تو ۾ هر ويساھ رهندو،
 اهوئي جي رهيو نفرت جو عالم،
 وڃي انسان وٽ الله رهندو،
 اسان رولاڪ آهون راتين جا،
 اسان وٽ ئي شعور ماھ رهندو،

★★

اهڙو پاڪر نه پاء ماڻهن ۾
 پنهنجي عرت بچاء ماڻهن ۾.
 تو ڪيو باء باء ماڻهن ۾،
 مون ڪو هاء هاء ماڻهن ۾.
 پنهنجو ذاتي معاملو آهي،
 نه مونکي آزماء ماڻهن ۾.
 گهر هلي راز جون ڪيون ڳالهيون،
 دل جي اوگهڙ لڪاء ماڻهن ۾.
 ڪر نه برسات پنهنجي جلون جي،
 ڇڏ، نه مونکي پُساء ماڻهن ۾.
 ڪر ڏياريءَ ۾ پيار جو اعلان،
 مون سان ڏيئا جلاء ماڻهن ۾.
 نيپن جو ساز آءِ ٿو چڙبان،
 سونهن کي تون نچاء ماڻهن ۾.
 هر طرف چمڪ جو حراس وفا!
 افس جو ڪت ڳاء ماڻهن ۾

★★

ڪير توکان سواءِ جي سگهندو!
ايڏو ڪم ظرف ڪير ٿي سگهندو!

هُونءَ نه ڪهن سيءَ جو چنڊ ڪوبه ڪو،
پوءِ به تو جهڙو ڪونه ٿي سگهندو.

زهر اُن کي دسي ڇو پياريو ٿا،
جيڪو پنهنجن هٿن سان پي سگهندو

زيرِ تڪميل چٽنگ جهڙو بدن،
وقت تي مڃ جان پري سگهندو.

جهن کي تنهنجي نظر جو نير لڳو،
سو، نڪو جي، نڪو مري سگهندو.

مويڪي ڪهڙي خبر هئي ماتهو،
ٿي وفا! حُور ۽ پري سگهندو.

★★

بهارن جي موسم، گلستان ۾،
لڳي ٿو، گهمان ٿو پرستان ۾.

زمانن جون سڀ خوبيون گڏ ڪري،
لکان ٿو غزل پيو سندس شان ۾.

نه ماڻهوءَ ۾ ماڻهو نظر ٿو اچي،
نه انسان ڏسجي ٿو انسان ۾.

پهر رات چوڏهينءَ جي واکا ڪري،
سُتل چند منهنجي شيبستان ۾.

بهارون ائين ئي گذاري ڇڏين،
رکيو گل نه ٿئي ڪوبه گلدان ۾.

ڪو ڪنهن جي، ڪو ڪنهن جي محبت پُٺيان،
اسان ڪنهن جي حسرت، نه ارمان ۾.

هي ڳوڙها، هي سڌڪا، هي ڦٽ، هيءَ آءُ،
سڀئي آحساڻو سڀءَ شان ۾.

محبت ۾ آهي نه جنهن جو يمين،
وفا آه شڪ تنهن جي ايمان ۾.

★★

مٺڪڏا، مفروش رستن تي،
منڪشيءَ جا عذاب مستن تي.

ساري دُنيا سنپالڻي آهي،
دست وبهو رکي نه دستن تي.

پاڳلن تي سياڻا جيئن ڪلن،
تيئن بلنديون ڪلن ٿيون پستن تي.

حُسن ۽ عشق ۾ ٿو ٺاه ٿئي،
دست پيرن تي، پير دستن تي.

قافلا راه ۾ ويا لُڙجي،
سوچ حيران بندوبستن تي.

هر جي رات، ياد، تنهائي،
نزع طاري وفا پرستن تي.

★★

اسان جا لاه پئجي ويا، الله جي نون ڪڏهن ايندي!
جئن ڪا ربط ڪجي ويا، الله جي نون ڪڏهن ايندي!

ملن جو نو ڪو وعدو هُئو پيرن جي موسم م
صم! هت پير ڦٽجي ويا، الله جي تون ڪڏهن ايندي!

اڙي او گلندن، او گلنزار و گل صفت، گل رُخ!
چمن مان گل ٿي پئجي ويا، الله جي تون ڪڏهن ايندي!

سندھ چارا، سندھ رستا، نهارڻ مسئلو ٿي پيو،
اڪين جا پير چٽجي ويا، الله جي تون ڪڏهن ايندي!

ڪري مفلوج غارن ۾ مَن اُچلي ڇڏيو مونڪي،
صم! هت پير چٽجي ويا، الله جي تون ڪڏهن ايندي!

وڇوڙن ۾ مري وياسين، جذائيءَ ۾ ڳري وياسين،
جئن جا ڏسهن گهٽجي ويا، الله جي تون ڪڏهن ايندي!

هوائون ريگزارن جون، بدن تي وڻي وري واري،
ملن جا نفس لڏجي ويا، الله جي نون ڪڏهن ايندي!

ڏکي جا ويا اهي وارا، سا حوسس م لامارا،
سڪي جا ساهه سڄي ويا، الله جي نون ڪڏهن ايندي!

★★

ويو ڏسي اهڙين نگاهن سان،
وقت گذري ٿو سرد آهن سان.

ويو چين سان ڪري پئي مرهر،
مونکي زخمي ڪري نگاهن سان.

صرف تهڪن جي دوستيءَ جهڙا!
چند گهڙيون گذار آهن سان.

حُسن ڏکجي ويو خرابن ۾،
زر جي بي احتياط ڪاهن سان.

عاشقن جو جيئن مرڻ آهي،
حُسن وارن جي بارگاهن سان.

دل جڏهن کان مري وئي آهي،
مان ٺهي ويو هان خانقاهن سان.

عُمر جو ربط مُطمئن آهي،
تنهنجي احساس جي پناهن سان.

اٿن مونسان مليو سفر ۾ وفا!
جيئن راهون ملن ٿيون راهن سان.

★★

ٽو ٺڪرايو، موٽي آ،
 مون پڇتايو، موٽي آ.
 سُور سوايو، موٽي آ،
 دل جو رايو، موي آ.
 ڳوڙها، مرڪون، هجر، وصال
 سڀ جو رايو، موٽي آ.
 آڏ اڪيلو، وقت بُرو،
 ديس پرايو، موٽي آ.
 طوبيٰ جي پاڇي کان اور،
 تنهنجو سايو، موٽي آ.
 شايد تنهنجو اهو وفا،
 ڪير نه ايو، موٽي آ.

★★

گلن جي ترس ۽ بي ترس حارن مان لنگهي وياسين،
کلاتيندي، رُٿاريندي بهارن مان لنگهي وياسين.

هٿاسن تنهنجي ڳولا ۾ مگر توکي ڏسي ڪهن سان،
جهڪائي ڪند، تنهنجي رهگذارن مان لنگهي وياسين.

جبل جي دل رکي سيني ۾، درياهن جون گهرايون،
سند ۽ غم جي پهاڙن، اُڀارن مان لنگهي وياسين.

ڪري هُني توه جي هر ڦاڪ وانگر ريدگي پهچي،
مگر ماڪي، حيار ڪورن ڪسارن مان لنگهي وياسين

مون هڪ هڪ ساڻ ملندو حال ۽ احوال پڇندو وٺس،
اسان سوکي پُڪارندا هزارن مان لنگهي وياسين.

بطارو پئي ڪو سڀني نظارن جو سين لڪي،
اسان انهن جيان رنگين نظارن مان لنگهي وياسين.

صمصا صابن جي جهڳ حان تهجي جهري نار لهي وياسين،
ڦٽي وانگر سنڌ پُريچ وارن مان لنگهي وياسين.

اسان فصل بهاران ۾ گلن ڪندن جي اڻ ٻڻ کان،
ڦٽن تي هٿ ڏيئي گلن ڪندن مان لنگهي وياسين.

چڪورن جان مٽي اڏيا ته سين سانوڻ جي موسم ۾،
مگر ڪڪرن سان گسندا، چنڊ تارن مان لنگهي وياسين.

وفا! جيئن مُتقي ڪوئي گنهگارن منجهان گذري،
اتن جنت ڏي، دوزخ جي شرارن مان لنگهي وياسين.

★★

تون ٿو رکندو اچين دلاس ۾،
مان ٿو ٻڌندو وچان گلاس ۾.

وصل، دوشيزگي ۽ تنهائي،
جيئن طوفان ڪو حواسن ۾.

هان پاسي ۾ پي نٿو ويهي،
جيڪو سمهندو هو منهنجي پاسن ۾.

هڪڙي ڏيري جي ڪلهه بڻائي ٿي،
ڪو خوارن ۾، ڪوئي ڪاسن ۾.

بي مثال آهي، بينظير آهي،
تنهنجي زلفن جو واس، واسن ۾.

جيئن شيشي ۾ ٿو چراغ ٻري،
جسم تنهنجو سٺن لباسن ۾.

حس تنهنجو هزار جسمن ۾،
جيئن هر شيءِ جو ماس، ماسن ۾.

وصل جي رات جو حراس وفا!
آه ڏاڍو سين حراسن ۾.

★★

()

سڄو زمانو سنائيندو آيو آ مونڪي،
فقط خدا ئي بچائيندو آيو آ مونڪي.

سڄي ڄمار رهيو پاڻ پي ڏوڻ وانگر،
جو لوهه جيئن تپائيندو آيو آ مونڪي.

سموري عمر رکي مختلف انڌيرن ۾،
ڏيئي مثال جلائيندو آيو آ مونڪي.

مان اهڙي شخص جي مُرڪڻ جو منتظر آهيان،
جو پاڻ روئي، ڪلائيندو آيو آ مونڪي.

وڃائي بنسري ۽ ڊگڊگي ضرورت جي،
ڪو شهر، ڳوٺ نچائيندو آيو آ مونڪي.

مان اوترو ئي رهيو آهيانس ياد وفا!
ڪو جيترو به ڀلائيندو آيو آ مونڪي.

★★

()

شراب و حُور ۽ غلمان سان ٿاه جنت ۾!
ويو ٿي ايترو جنت سان چاه جنت ۾!

نه تخت و تاج، نه دار و رسن، نه فرطِ عوام،
وڃي به ڪيئن ڪوئي بادشاه جنت ۾!

ڪڏهن شراب طهورا، ڪڏهن رفاقتِ حور،
ٿين ٿا روز مقدس گناه جنت ۾!

الاهي! ڪيئن روايات برقرار رکون،
نه ڪو مزار، نه ڪا خانقاه جنت ۾!

جڏهن ڏٺي سڀن فضا سرد سرد ۽ خاموش،
ڪٿي وياسين محبت جي راه جنت ۾!

ڏسي ڪچهري ڪندي نوحوان حورن سان،
خدا به ڪونه ڪيو انتباه جنت ۾!

جڏهن مون شعر ٻڌايو وفا! ترنم سان،
ٻڌي سڀن پني ڪئي واه واه حت ۾!

★★

جسم تان لباس ٿو لهي،
جيئن هڏن تان ماس ٿو لهي.

ڇپ ڇڙهن پيا ڇين مٿان،
خوف ۽ حراس ٿو لهي.

لڙڪ ٿا لڙن شناس جا،
دل تان بي شناس ٿو لهي.

رنگ رنگ جون نمائشون،
ڪنوار جو لباس ٿو لهي.

ائين لهي ويو سرير ۾،
دل ۾ جيئن قياس ٿو لهي.

بت ٽڙي پيو گلاب جان،
ڪنوارين ۾ واس ٿو لهي.

هٿ حور جا وحي وفا،
عرش تان ڪلاس ٿو لهي.

★★

نه ٿري آهيون، ۽ نه لاڙي هُون؛
اي پهڙڻ! اسان پهڙي هُون!

صرف خوشين جو ئي ڏڪار آهي،
باقي رونن پن ڏهاڙي هُون!

حيڪڙهن سنڌ تون، اسان مهران،
تون جي احرك، اسان ڪهاڙي هُون!

ڪوڙ ٻي ڳالهه، سچ اها ٻي ڳالهه،
صرف هٿن توهان سان ڇاڙي هُون!

هر ڪوئي پيو پئي وڃي گذر،
جيئن لاوارثن جي واري، هُون!

زلف برهم، چراغ پا رخسار،
نه اڳياري، نڪا پڇاري هُون!

لوڪ سان پي نٿا نپائي سگهون،
پيار ۾ پي وفا! اباڙي هُون!

★★

()

بهارن ۾ چمن جي ياد آئي!
وري تنهنجي بدن جي ياد آئي!

صنم حائن ۾ تنهنجو پيار پهتو،
سياحت ۾ وطن جي ياد آئي!

جڏهن کان وٺي ملي توسان طبيعت،
نه ڪنهن مڙ جي، نه تن جي ياد آئي!

جڏهن سهڻي ڏنر ڪڇي گهڙي سان،
ته هڪ ڪوڙي وچن جي ياد آئي!

ڏسي ڇاتين جا بمر، نظرن جا نشتر،
مونکي گور و ڪفن جي ياد آئي!

وري ٿي سار ڪنهن دوشيگرگيءَ جي،
وري ڪنهن بانگين جي ياد آئي!

★★

سي زبان ۽ زبان وارن کان،
ڪم وٺي ٿو فقط اشارن کان.

ڏينهن ۽ رات شرمسار آهي،
سهجي جهري کان، سهجي وارن کان.

نفرتن هر قدم تي ساٿ ڏنو،
قرب مليو نه قرب وارن کان.

سهجي ٺڙڪن روانيون سڪون،
تنهنجي تهڪن جي ابشارن کان.

گلعدارن جو حشر ڇا ٿيندو؟
گلفروشن پڇيو بهارن کان.

بي خبر آهي، باخبر آهي،
ڏينهن پورن کان، رات ڪارن کان.

ڇا جهنم ۾ پي نه جاءِ ملي؟
خُلد پڇيو گناهڪارن کان.

حرف صد حرف مهيجا راز وفا!
ٿي ويا فاش رازدارن کان.

★★

ڪيڏا سيءَ سيارا ڏي!
ليڪن آءُ شرارا ڏي!

گُل ڦل، جڏ ستارا ري!
تنهنجا رستا چارا ري!

شهڻ جهڙي تنهنجي جان،
منهنجا ساهه اڏارا ڏي!

مُشڪل ملندا هن ڀڳ ڪي،
مون جهڙا، تو پارا ڏي!

جهڙيل چن جان نٿن ٿين،
يادن جا وسڪارا ڏي!

رُلفن چهرن جا سڀ روپ،
منظر پورا، ڪارا ڏي!

ون ڪري ديدار وها!
منظر منحن وارا ڏي!

★★

مون چيو، آباد هج.
هن چيو، برباد هج

بس اسان کي ياد هج،
شاد يا نا شاد هج.

قس يا فرهاد هج،
عشق بر اساد هج.

باغ جي رونداد هج،
صد هج، صداد هج

جوءِ سج جو داد هج،
شور جو بغداد هج

★★

تنهنجي در تي وڃن ٿيون شهايون،
منهنجي گهر ۾ نچن ٿيون رُسوايون.

وصل جو قد وڌي ويو آهي،
ڪهڙي ٿل سان وقت ترسايون.

ويا ملي تنهنجا حال ۽ احوال
ڪلهه ملبون تنهنجي ڳوٺ جون ماڻون

پاڻ ونواھ ۾ وڃي ويٺو،
مونکي ڏيئي طويل تنهايون.

ڪنهن به ريجهاو سان نٿو ريجهن
توڪي ڪهڙي طرح ته پرچايون.

حسن پرده نشينيون ماڻيون،
عشق جي حق ۾ رحمتون آيون.

ڪونه ميهار وينا ڪارُن ۾،
ماڙس ۾ نه سهڻيون چايون

ٻار تنهنجي جي حاصلات وفا!
ببت، ڏوهيڙا، ڪافون، وابون.

★★

سڪ ساھ مڙيءَ تي برسي پوءِ
واريءَ جي دڙيءَ تي برسي پوءِ.

جوقير قري سايون آيو،
گهنگهور گهڙيءَ تي برسي پوءِ.

هر لڙڪ سڄو موتي ئي پئي،
لڙڪن جي لڙيءَ تي برسي پوءِ.

نڪ مال مري ٿو مارن جو،
اڄ چنگ چڙيءَ تي برسي پوءِ.

سانوڻ! انصاف ڪندو آهين،
ڪريل ۽ کڙيءَ تي برسي پوءِ.

رنجوير ٻيا ٻيو آهيان،
رلمن جي ڪريءَ تي برسي پوءِ.

فطرت ۾ نه ڪوئي فرق وها!
ساڙهيءَ ۽ پڙيءَ تي برسي پوءِ.

★★

ساري ڪل ڳل ڇو پيار، موسيٰ ا،
 مُنظر نؤ بهار، موٽي ا،
 هر مَنصور، مَنصوريءَ ڇو خيال،
 صرف تون ساهڪار، موٽي ا
 دند هڏي، جي رندگي مِهان،
 سرخ م اسظار، موسيٰ ا،
 هر نما بي سُهجو هٿ آهي،
 جا ڪنار ڪنهن سار پيار، موسيٰ ا،
 زندگي! اسظار م ٿي وئي،
 حسرن جي مرار، موٽي ا،
 تو سوا مانءَ عبد پئي آهنون،
 سوڳوار، اشڪبار موسيٰ ا،
 دل جي درياه جو پُٺو آهي،
 نو سوا آڙ پيار، موٽي ا.

★★

پوءِ ابلبس يا ولى آهي،
 موت کان زندگي ڀلي آهي.
 حوش رهي ڪيئن سگهي ٿي غربت ۾،
 ڪير مڪن ۾ جا ڀلي آهي.
 ڄاڻ مڃڻ کي وجود مليو،
 ڇنڊ لڙيو ۽ شب ڀلي آهي.
 پنهنجي مرصي، جي اعتبار کان پوءِ،
 من وڃي نار دل جهلي آهي.
 منهنجي پيرن سنڌي گواهه صفا!
 تنهنجي پاڙي جي هر ڳلي آهي.
 مون لاءِ لڙڪن جي لار ثابت ٿيو،
 جنهن لاءِ مون هر خوشي ڀلي آهي.
 ڪارنامن مان ٿو ٿئي ظاهر،
 جيئن دستِ خدا علي آهي.
 نيسانس نه کيس هٿ وجهيو،
 جيسنائيس وفا! ڪلي آهي.

★★

بزم ۾ زور شور ڪونهي ڪو،
چو ته محفل جو مور ڪونهي ڪو.

چنڊ تنهن جي نصيب ۾ ناهي،
عشق جنهن جو چڪور ڪونهي ڪو.

سج جي روشنيءَ ۾ ملندو ڪو،
عشق ساڌ آه، چور ڪونهي ڪو.

رقص جي منظرن کي ڇا ٿي ويو،
ڪنهن به جنگل ۾ مور ڪونهي ڪو.

ڇو ٿا ايڏو غريب ڪي ڪٿيو،
هو به ماتهو آ، ڍور ڪونهي ڪو.

رندگيءَ جو بچڻ محال وڌا،
نانگ ٿي نانگ، نور ڪونهي ڪو.

★★

اهڙو پاڪر پايون وڃ!
قسمت ئي بدلايون وڃ!

سياڻو ٿي چرين جي منج،
پيار اٿي 'رسوايون' وڃ!

مهڻو ٿو جي هٿ ڇڏين،
دل کي پي ٺڪرايون وڃ!

منهنجا لڙڪ سُڪائيندڙا!
دل جو حال بدايون وڃ!

انسانيت جو آواز،
سڀ سان نيهن نيايون وڃ!

مڙ، جذبن جو منج نه ٻار،
سڙنديون سُڪيون، سايون وڃ!

من! مونڪان وڇڙن کان اڳ،
مونڪي دڳ سان لايون وڃ!

وصل جي واعدي سان وفا!
فرقت کي پرچايون وڃ!

★★

خواهش جو سفر طويل آهي،
 ها مگر زندگي قليل آهي.
 ٿا اڪيلا وڙهون عدالت ۾،
 نه ڪو مُنصف نه ڪو وڪيل آهي.
 ٿڌ نه ميدان ۾ خبر پوندي،
 ڪير ٿرڙو ۽ ڪير اصيل آهي.
 مون کي ڦرآن جو قسم آ هو
 ساري سنسار کان جھل آهي.
 ڪنهن مون سان سندس ساهه ٿئي،
 ا، چريو ۽ هو عقل آهي.
 هٿ سان اولاد دبح ڪريو پس
 جو نه ٿو رت جو جليل آهي.
 ۽ مل ا هجر جو نفس وفا،
 زندگي موت جو دليل آهي.

★★

موسم گل ۾ جيئن چمن ٿا لڳن،
تبين برسات ۾ بدن ٿا لڳن.

سڀ وطن واس، بي وطن ٿا لڳن،
هڪ وطن ۾ ڪٺي وطن ٿا لڳن.

جيئرا داد ٿا ملن مونکي،
سهجي اشعار جا ڪفن ٿا لڳن.

اڄ لڳن تين ٿا هر جا جهونڪا،
حسن بلوڪت جا سال و سن ٿا لڳن.

چنڊ تارا، چمن، ڪڪر، دريا،
ڪنهن حسنه جا بانگين ٿا لڳن.

پٿرن جي هُجوم ۾ آهيان،
مونکي ٻارن جان شهر، ٻن ٿا لڳن.

توکان نڪرڻ کان پوءِ منهنجا اُمنگ،
جيئن خزانن ۾ ڪڪ ۽ پن ٿا لڳن.

تنهنجي روشن بدن جو خسر هُجي،
مونکي روشن سڀني بدن ٿا لڳن.

★★

سڱدل سان ڪئن وفا ڪريون!
 ڪئن ناسور جي دوا ڪريون!
 صرف حُورن جي آسري تي پيا،
 مسجدن ۾ خدا خدا ڪريون!
 وصل کي هجر جو شعور ڏئي،
 درد کان دل ٿا آشنا ڪريون!
 نوجواني، شباب، تنهائون،
 اڄ ته ڪا خوبرو خطا ڪريون!
 سارو سنسار تنهنجي پيرن ۾،
 پوءِ به پرچين نٿو ته ڇا ڪريون!
 مينهن برسي پون سرابن تي،
 هيڪڙهن دل سان التجا ڪريون!
 جو به هن لئه ڪيون سو گهٽ آهي،
 ڪئن محبت جو حق ادا ڪريون!
 هو ذري گهٽ لڳي ٿو جارِ وفا!
 پاڻ کان ڪس ڪئن خدا ڪريون!

★★

ڪهن ادا ۾ به حقيقت ڪانهي،
نوڪي ڪهن سان به مُعيت ڪانهي.

پٿرن سان رهيو اُن شايد،
نهنجي ڪا شيءِ به سلامت ڪانهي.

زُلف و رُخسار کان عاري ناهيان،
جسم جي پيار ۾ عزت ڪانهي.

دل جڏهن پاڻ چڪائي ۽ چڪي،
زور جي پيار ۾ لذت ڪانهي.

ڪلهه کڻڻ سان پئي ڳل ٿڙيا،
اڄ روئڻ جي به اجازت ڪانهي.

هجر معراج مُعيت آهي،
وَصَل چاهت جي علامت ڪانهي.

عشق جو پاڳ خوشيءَ کان خالي،
حسن وٽ درد جي دولت ڪانهي.

حق ۽ انصاف جو قاتل هان وڃا!
مهنجي فطرت ۾ بغاوت ڪانهي.

★★

تنهنجو احساس هو يا پيار هو
تنهنجو ملاپ يادگار هو.

جنس، جذبات جو شڪار هيو،
جسم جي پيار تان نثار هيو.

ڪپڻن ونواھ ۾ وڃي ويٺو،
منهنجي چاهت جو اعتبار هيو.

ڪُڪ ڦاڙي ويو بگهڙ وانگر
جيئن ڪم ذات گهر جو پار هيو.

هجر جو داستان هو شايد،
وصل ۾ پي ڪو اشڪبار هيو.

تنهنجائش قدم گواه صنم!
جو هيو، تنهنجو رهگذار هيو.

بي خيالو لتاڙي وئين جهن ڪي،
منهنجي پڇتاء جو مزار هو.

باغ جا گل ڏسي ڏڪامن تي،
ڪشمڪش ۾ وفا! بهار هو

★★

()

عشق احساس ڪمڌري آهي.
حسن احساس ٻرڌري آهي.

ڪيئن دل عمر سان نٻاه ڪندي،
دلربائي نه دلبري آهي.

هوريآن هوريآن ٺهي ويندي،
اجنسي آهي، اوڀري آهي.

هر نموني جا انقلاب آيا،
پر هو سڌري، نڪي ڪري آهي.

وقت بي ٿو تري وڃي سڳو،
پوءِ لاڙي ڪئي، ٿري آهي.

جنهن کي ڪوئي ڪوئي ڪئي ٿو سگهي،
عشق اهڙي ڳري پري آهي.

ڪيئن توازن رهي محبت ۾،
عقل سياڻو ۽ دل چري آهي.

عجب انداز جي عمارت آن،
تو ۾ در ۽ نڪي دري آهي.

ڪنهن بي عورت کان ڪو نه ٿي سگهيو،
جيئن سهڻي ٻڏي تري آهي.

آه 'پاڪر' اگر اڪيلي آ،
مونسان آهي ته جن پري آهي.

گهٽ ڪڍيو ڇڏي لباسن جاءِ،
چوڪري ناهي، استري آهي.

ڪيئن عورت ڪيان تلاش وفا!
ڪا هتي حور، ڪا پري آهي.

★★

غزل جي بدقسمتي اها آهي، ته ان جي موضوعن، قصن،
 ڪردارن، ترڪيبن، تشبيهن ۽ استعارن کي نانگ جي ليکي
 وانگر هر شاعر ايترو ته ڪُٽيو آهي، جو ڪڏهن ڪڏهن ته ان
 مان تازگيءَ ۽ جدت جي توقع ئي فضول لڳندي آهي۔ پر وفا
 ناٿن شاهيءَ جي شاعريءَ، غزل جي اهڙي روايتي ماحول ۾،
 هر پيري تخليقي تازگيءَ جو احساس پئي ڏياريو آهي. هن جا
 سوين شعر زبان زد عام آهن ۽ اهي پنهنجي سادگيءَ،
 معصوميت ۽ سچائيءَ سبب پڙهندڙن جي دل ۾ ڌڙڪن وانگر
 رهن ٿا. ان جو سبب آهي، هن جي سادي کان سادي شعر ۾
 به موجود بي پناه گهرائي، بي انداز وسعت ۽ بي مثال
 تخليقي حسن، فني ۽ سماجي شعور ته هن جي شعر ۾ درياه
 جي ٻن ڪنارن وانگر گڏوگڏ هلي ٿو. هن وٽ لفظ مُثل،
 مردار، غير متحرڪ ۽ بي معنيٰ نه آهن، بلڪ زنده، متحرڪ ۽
 بامعنيٰ آهن. اهو ئي سبب آهي جو هن جي شاعريءَ جي ذري
 ذري ۾ زندگي پنهنجي پوري حسن ۽ پريل سيني جهڙي
 مقناطيسي چڪ ۽ ڪشش سان موجود آهي.

هو سنڌيءَ جو واحد شاعر آهي، جنهن هزارين غزل لکيا
 آهن، ۽ انهن غزلن، دليين جا اُهي اُهي قلعه فتح ڪيا آهن،
 جيڪي اڃا تائين ته ڪنهن سڪندراعظم جي نصيب ۾ به نه
 آيا آهن.

اسحاق سميجو

سوره سنڌي ادب

صاحب خان سوره: ميراثي

Cell No: 0344 3919786

0300 3404488